

”Hade jag varit kvinna hade du legat jävligt risigt till...”

*En symptomatisk studie om män och manlighet inom svensk filmproduktion
under 90- och 00-talen*

Förord

Jag vill ge en eloge till Mariah Larsson, vars forskning har varit ändlöst betydelsefull för denna uppsats.

Jag vill även tacka min handledare, Lars Gustaf Andersson, för alla goda råd samt de ständiga uppmaningarna att ”kill your darlings”, vilket hindrade uppsatsen från att bli 600 sidor lång.

Dessutom vill jag tacka alla eldsjälarna i bloggofären som på eget bevåg väljer att belysa mansfrågor, och på så vis vidgar den något endimensionella jämställdhetsdiskurs som förts i Sverige under senare år. Eftersom frågorna som problematiseras på dessa bloggar får lite eller inget utrymme i media, samt i viss mån negligeras även på universiteten, har deras forskning kommit att bli mycket viktig för denna uppsats.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Material och metod	6
2. Svensk film under 90-talet.....	8
2.1. Stereotyper under 90-talet.....	8
2.2 Osympatiska män i minoritet under tidigt 90-tal	9
2.3 Det negativa mansporträttet får fäste under sent 90-tal	9
2.3.1 Männens sexdrift i fokus	9
2.3.2. Den egocentriska rollen cementeras	10
2.3.3. Ett förlåtande porträtt av männens brister	10
2.4. Fucking Åmål	11
2.4.1. ”Alla killar är så jävla äckliga”	11
2.4.2. En förskjutning av mansporträttet	11
2.4.3. Ett symptomatiskt mansporträtt	12
3. Det svenska samhället under 90-talet.....	12
3.1. En av åtta svenska män har köpt sex	12
3.2. Stödstrumporna och svensk jämställdhetsdiskurs	12
3.3. Kvinnokampen färgar populärkulturen.....	14
3.4. Könsmaktsteorin präglar svenska filmer	15
3.5. Männens roll som förövare växer	15
4. Svensk film och jämställdhetsdiskurs under tidigt 00-tal	16
4.1. Lilja 4-ever.....	16
4.2. Slagen dam bekräftar könsmaktsteorin.....	18
4.3. Könsmaktsteorin som svensk filmkonvention.....	18
4.4. ”Allihopa, varendaste en, är män”	19
4.5. Svält intresse för Ett hål i mitt hjärta	20
4.6. Könskriget.....	21
5. En motreaktion formas i det svenska samhället	23
5.1. Männerna skildras som offer i ny forskning.....	23
5.2. Filmkritiker efterfrågar ett mer nyanserat mansporträtt	25
5.3. Ursäkta röran (vi bygger om) och misandriens normaliseringsprocess	25
5.3.1. Allt fler uppmärksammar kvinnors och mäns nya spelregler	25
5.3.2. Misandri genomgår en normaliseringsprocess	26
5.3.3. Transgenusmotorn	28
5.4. Det onyanserade mansporträttet ifrågasätts allt mer.....	29
5.5. En mer nyanserad mansbild i svensk film	33
5.5.1. Hata Göteborg och Linas kvällsbok	33
5.5.2. Eva förvandlas till Adam	34
5.5.3. ”Möt kvinnorna från helvetet”	35
5.6. Mansfrågor fortfarande en parentes.....	36
6. Kritiken mot radikalfeministiska teorier avfärdas.....	36
6.1. Könsmaktsteorin – ett känsligt ämne.....	36
6.2. Könsmaktsordningen som tema mer subtil under sent 00-tal.....	38
6.3. Det onyanserade mansporträttet återvänder med full kraft.....	39
6.4. Män som hatar kvinnor – förövare på olika villkor.....	40

7. Sammanfattning av män i svensk filmproduktion.....	42
8. Slutsats	44
9. Vidare diskussion	45
10. Avslutande kommentar	49
11. Käll- och litteraturförteckning	50

1. Inledning

Under 1990-talets första hälft var de tydligaste tematiska strömningarna inom svensk filmproduktion *barnet som söker sin far*. Filmer såsom *Änglagård* (Colin Nutley, 1992), *Min store tjocke far* (Kjell-Åke Andersson, 1992) och *Morfars resa* (Staffan Lamm, 1993) är bara ett litet urval av den mängd svensk film där motivet förekom med beaktansvärd frekvens. Under 90-talets andra hälft hade filmmotivet dock ersatts, och filmer som behandlade sociala missförhållanden blev betydligt mer populära, såsom *Vinterviken* (Harald Hamrell, 1996) och *Jägarna* (Kjell Sundvall, 1996).¹

Men inte bara tematiken hade gått i en ny riktning under slutet av 90-talet – även mannens roll och funktion hade förändrats drastiskt. Där mannen inledningsvis presenterades i positiv bemärkelse, hade han kommit att gestaltas allt oftare som en mörkare karaktär under decenniets senare hälft. Inte sällan porträtterades han som klumpig och opålitlig, såsom exempelvis Adam (Björn Kjellman) i *Adam & Eva* (Måns Herngren, Hannes Holm, 1997), eller som tafatt liksom Johan Hulth (Mathias Rust) och osympatisk som Markus (Stefan Hörberg) i *Fucking Åmål* (Lukas Moodysson, 1998).

Därefter har mannens roll som *förövare* i princip cementerats inom den svenska filmproduktionen, vare sig det gäller ungdomsfilmerna såsom *Fjorton suger* (Filippa Freij, Martin Jern, Emil Larsson, Henrik Norrthon, 2004) och *Säg att du älskar mig* (Daniel Fridell, 2006), eller thrillers adresserade en mer mogen publik såsom *När mörkret faller* (Anders Nilsson, 2006) och *Män som hatar kvinnor* (Niels Arden Oplev, 2009).

1.1 Syfte och frågeställning

Med denna uppsats ämnar jag utreda varför män och manlighet började framställas i allt mer negativ dager i svensk film under 90-talet. Mannen i rollen som förövare är ingenting nytt; att majoriteten av filmskurkar genom historien har spelats av män råder det definitivt inga tvivel om. Men den nuvarande trenden inom den inhemska filmproduktionen – där männen som *grupp* påfallande ofta symboliserar våld, ondska och förtryck – står som stark kontrast gentemot den trygga punkt i tillvaron mannen generellt företrädde under 90-talets första hälft.

I *European Film Industries* skriver Anne Jäckel: ”Nowadays, people sell the film before they make them. They sell them [...] mainly to television companies, and that means they

¹ Leif Furhammar uppmärksammar fenomenet i *Filmen i Sverige: En historia i tio kapitel och en fortsättning*, Dialogos i samarbete med Svenska filminstitutet, Stockholm, 2003, s. 360.

want films that are 'safe' [...].”² Filmproduktion är starkt beroende av de rådande politiska vindarna. Jag kommer därför att ta pulsen på jämställdhetsdiskursen under mitten av 90-talet, för att utgöra huruvida det existerar något samband mellan den samt de ökade tendenserna till att framställa män som förövare. Analysmetoden ligger djupt förankrad i den filmvetenskapliga praxis som tillämpas av bland annat Mariah Larsson i uppsatsen ”Om kön, sexualitet och moral i *Ett hål i mitt hjärta*”.³

Frågeställningarna jag utgår från är följande: Vad fick manligheten att så drastiskt byta skepnad inom svensk filmproduktion under 90-talet, en roll som sedan cementerades och levde vidare långt in på 00-talet? Finns det ett samband mellan mannens ökande roll som förövare i film och den samtida jämställdhetsdiskursen?

1.2 Material och metod

Eftersom filmerna i denna uppsats betraktas som symptom på sin samtid har jag omsorgsfullt valt filmer som i största möjliga mån är representativa för sin tids filmskapande; det vill säga filmer som på ett eller annat sätt lämnat tydliga fotspår i den svenska filmhistorien under 90- och 00-talen. Det handlar om publik- och kassasuccéer, filmer som prisats av en enad kritikerkår eller som skapat debatt.

Jag kommer även att dra paralleller till TV-program samt aktuell forskning rörande kön och jämställdhetsfrågor. Även jämförelser med andra populärkulturella arenor (till exempel musiktexter) kommer att göras, för att utgöra huruvida samma 90-talsfenomen – det vill säga det växande behovet av att framställa mannen som förövare – förekommer även där.

Litteraturen jag använder mig av kommer delvis att behandla svensk film under 90-talet, men även politik; främst böcker som fokuserar på den feministiska aspekten. Jag avser även att nyttja material frambringt av individer med en uttalat antifeministisk hållning i sakfrågan, alternativt material som ställer sig kritiskt till feministiska (eller kanske främst radikal-feministiska) teorier. Detta för att få en så nyanserad bild av svensk 90- och 00-talspolitik som möjligt, där feminismen kom att spela en stor roll. (”Antifeminist” är i dag en omdiskuterad titel och bär mycket negativa konnotationer, men åsyftar i denna uppsats *en individ som är för jämställdhet, men som anser att feminismen inte är en tillräckligt nyanserad ideologi för att nå dit.*)

² Anne Jäckel, *European film industries*, BFI, London, 2003, s. 38.

³ Mariah Larsson, ”Om kön, sexualitet och moral i *Ett hål i mitt hjärta*”, i *Solskenslandet: Svensk film på 2000-talet*, Atlantis: Stockholm, 2006, s. 245-266.

Nota bene att svensk jämställdhetsdiskurs i dag är synonym med kvinnofrågor, varför det har varit svårt att hitta litteratur som rör just män och manlighet – åtminstone i den mån där samhällsenliga missförhållanden adresserade män står i fokus. Under senare år har det dock dykt upp diverse olika bloggar som belyser just mansfrågor, varför jag till viss del kommer att använda dessa som informationskällor. Eftersom detta är en symptomatisk analys kommer jag naturligtvis även att använda mig av tidningsartiklar, för att på så sätt dra paralleller mellan samhället och samtida filmer.

Jag vill understryka att somliga Internetkällor i denna uppsats uttrycker fakta som inte går att verifiera, och vars upphov har varit svårgenomträngligt. I dessa enskilda fall har dock källorna endast tillämpats som ett verktyg för att kunna läsa av det svenska samhällsklimatet.

Titeln på uppsatsen är ett citat som kommer från komediprogrammet *Ursäkta röran (vi bygger om)* (TV4, 2002-04-21, 22:30) vari programledaren Fredrik Wikingsson, vid ett av programmets alla segment, hade i uppdrag att sexuellt ofreda fem främmande män i Sturegallerian i Stockholm. Wikingssons sista offer tog mycket illa vid sig, och utbrast bittert: ”Hade jag varit kvinna hade du legat jävligt risigt till!”

Denna mentalitet – att det är socialt accepterat att utsätta män för förnedring på ett sätt som hade varit otänkbart om personen ifråga hade varit en kvinna – är någonting jag har stött på vid åtskilliga tillfällen under förberedelserna inför denna uppsats (och som jag kommer att få stor anledning att återkomma till), varför jag låter detta suggestiva citat, med sitt ofrånkomligt aggressiva tonfall, stå som titel.

2. Svensk film under 90-talet

2.1. Stereotyper under 90-talet

Adam & Eva (Måns Herngren, Hannes Holm, 1997) inleds som traditionell populärfilm slutar. Adam (Björn Kjellman) räddar Eva (Josefin Nilsson) ur det brinnande huset, varpå de kysser varandra strax innan eftertexterna rullar. Filmen ironiserar med andra ord över klichén *sedan levde de lyckliga i alla sina dagar*, för när ”eftertexterna” väl är slut möter vi Adam och Eva i deras kök. Det har gått fyra år sedan Adam räddade Eva, och vardagstristessen har tagit över. Scenen etablerar snabbt och effektivt karaktärerna, och som åskådare lär man sig omedelbart att det Adam tycker och tänker står i stark kontrast till vad han faktiskt säger och gör. Adams opålitlighet har en viktig funktion i *Adam & Eva*, varför filmen är noga med att förstärka detta intryck bara några minuter senare, då det blivit kväll, och Adam kryper ned bredvid Eva i sängen. Under dialogen som följer tillkommer undertexter, som på ett komiskt vis belyser Adams dolda agenda.

”Är du trött?” frågar Adam. Undertexterna lyder: ”Ska vi knulla?”

När Eva – djupt försjunken i en tidskrift – avfärdar Adam gör han ett nytt försök: ”Jag kan massera dig.” Undertexterna lyder: ”En snabbis då?”

I *Adam & Eva* skildras Adam som opålitlig och egoistisk, och med en enorm aptit på sex. Vid ett tillfälle ställer han sig frågan: ”Låt säga att man bara hade en vecka kvar att leva. Vad skulle man göra då?” I nästa scen får man se honom rusa genom stan, i jakten på kondomer, som han sedan använder med barnflickan han inlett en otrohetsaffär med.

Sett ur det här perspektivet delar Adam många likheter med Fritz Algot ”Tjaffo” Nilsson (Rolf Lassgård) i *Min store tjocke far* (Kjell-Åke Andersson, 1992). Även Tjaffo bedrar sin fru, och ger sin son åtskilliga löften som han inte håller. Ett identiskt mansporträtt förekommer även i *Glädjekällan* (Richard Hobert, 1993), där Mick Pierson (Göran Stangertz) har sluga baktankar då han väljer att följa sin far, Ragnar Persson (Sven Lindberg), till deras lantställe, Glädjekällan. Liksom Adam och Tjaffo har även Mick stora problem att hålla sig sin älskade trogen, och betar sig stundtals så illa mot sin flickvän att det kan vara svårt som åskådare att förstå varför hon är så fäst vid Mick, som både super och bedrar henne. I *Änglagård* (Colin Nutley, 1992) dyker den kvinnotjusande mannen upp i form av Per-Ove Ågren (Jan Mybrand), som är både porrfixerad och sliskig, och uppvisar klara symptom på psykopati av

lättare slag samt högfungerande autism, med sin totala avsaknad av empati och svårighet att ”läsa mellan raderna”.

2.2 Osympatiska män i minoritet under tidigt 90-tal

Tjaffo, Mick och Per-Ove är bara ett par få exempel i mängden på de osympatiska män som skildrades inom svensk filmproduktion under tidigt 90-tal. Det är dock viktigt att notera hur tidiga 90-talsfilmer främst skildrade dem som osympatiska *individer*. Deras beteenden varken accepterades eller uppmuntrades av samhället. I *Min store tjocke far* tvingas Tjaffo söka hjälp för sitt alkoholberoende. I *Glädjekällan* blir Mick ordentligt tillrättavisad av Ragnar, som med stor bedrövelse reflekterar över sin sons destruktiva livsstil. I *Änglagård* tar ortsborna starkt avstånd från Per-Oves handlingar; någonting som sammanfattas av en monolog Axel Flogfält (Sven Wollter) håller:

Jag vet inte hur många gånger jag har stått utanför ICA-butiken och det har kommit ut människor och sagt: ”Du Axel, du måste ta vara på din brorson därinne för han är inte riktigt som han ska i huvudet.” Och jag har sagt till dem: ”Det är inget fel på den pojken.” Men jag har haft fel. Du är inte som du ska. Du är ju vrickad. Du är... du är ju halvtokig, du... kriminell!

Tidiga nittiotalsfilmer markerar tydligt att män som betar sig illa inte välkomnas av den övriga gruppen, en grupp som utgörs av ”goda kvinnor och män”. Man är även noga att i viss mån hänvisa till någon form av diagnos som ”förklaring” till de stökiga männens beteende, såsom exempelvis alkoholism.

2.3 Det negativa mansporträttet får fäste under sent 90-tal

2.3.1 Männens sexdrift i fokus

I *Adam & Eva* skildras män uteslutande som individer med anlag för mental retardation. Männen lyder som slavar under en tvångsmässig sexdrift, och är totalt oförmögna att se till andra behov än sina egna. Detta exemplifieras under ett midsommarfirande, där männen står samlade i en klunga och beklagar sig över deras pappaledighet, tills Adams storebror, Sven (Reine Brynolfsson), stolt förkunnar att han har skaffat en barnflicka, Jackie (Dubrilla Ekerlund). Jackie – som visar sig vara en ung, vacker kvinna – får den dystra klungan av män att skina upp. Adam inleder omedelbart ett otrohetsförhållande med henne, och blir vid ett senare tillfälle rejält utskäld av Svens fru Kicki (Katrin Sundberg), eftersom det var hon som

hade anställt Jackie. Kicki är mycket upprörd, och anser att ”det kändes som om du var inne i vår barnkammare och höll på och snuska och hade dig, och hade orgier [...]” Sven väljer att nicka instämmande under tillrättavisningen; han till och med blänger på Adam och upprepar sin frus förmaningar – ”Javisst, orgier!” – för att markera hur illa han tycker om sin lillebrors beteende. När Kicki i vredesmod lämnar sällskapet får Sven dock någonting drömskt i blicken. Han försäkrar sig om att hans fru är utom synhåll, vänder sig mot Adam och frågar nyfiket: ”Hur var hon då?”

2.3.2. Den egocentriska rollen cementeras

Utöver sexualiteten får även männens egocentriska beteenden en hel del utrymme i *Adam & Eva*. Detta tar sig uttryck delvis genom Adam själv: De få gånger han gör någonting snällt mot Eva – som att köpa presenter eller städa lägenheten – är endast för att rikta bort eventuella misstankar kring otrohet. Och när Eva så småningom genomsådar honom är det inte det spruckna äktenskapet som upprör Adam; strax därpå får han reda på att hans älskarinna praktiserar polyamori, och att hans älskarinna inte skänker Adam sin fulla sexuella uppmärksamhet finner han oerhört kränkande. Adams största och enda intresse är med andra ord sig själv. Han var inte ens en brandman för att rädda liv, utan blev påtvingad jobbet som straff efter att ha blivit fälld för rattfylleri.

När Eva lämnar Adam för Åke (Jacob Ericksson), visar det sig att han är av precis samma kaliber. Evas strävan efter att få leva i ett stillsamt kärleksförhållande krossas alltså inte bara av Adam, utan också av sin nye man, som fullkomligen kväver Eva med sitt egocentriska beteende, innan även han blir påkommen med otrohet.

2.3.3. Ett förlåtande porträtt av männens brister

Trots att *Adam & Eva* skildrar ”manliga brister” – deras lömska sätt och deras otrohetsaffärer – är det ändå gjort med glimten i ögat. De klumpiga männens primära funktion är att locka fram skratt hos sin publik, vilket filmen lyckas påfallande bra med. Filmen tar utan tvivel Adams parti, och som åskådare hoppas man hela tiden att Eva så småningom skall förlåta och ta honom tillbaka, vilket hon slutligen också gör.

Mansbilden som behandlas i *Adam & Eva* kom att utvecklas i följande års succéfilm, och blev betydligt mer oförlåtande.

2.4. Fucking Åmål

2.4.1. ”Alla killar är så jävla äckliga”

”Är det sant att du är lesbisk? För alltså om du är det så fattar jag det; alla killar är så jävla äckliga.” Citatet har en viktig funktion i *Fucking Åmål* (Lukas Moodysson, 1998). Det är först här i filmen – vars referentiella mening bygger på hur två unga flickor från två helt olika klassförhållanden finner varandras kärlek – som Agnes Ahlberg (Rebecka Liljeberg) tillåts tro att hennes hemliga drömmar om Elin Olsson (Alexandra Dahlström) har en chans att bli någonting mer än bara drömmar. Men det skall dröja innan Elin vågar erkänna för sig själv att Agnes känslor är besvarade, så för att slippa ta ställning till den osäkerhet hon känner inför sin egen sexualitet, försöker hon hantera situationen genom att inleda ett förhållande med Johan Hulth (Mathias Rust).

2.4.2. En förskjutning av mansporträttet

Männens stökiga uppförande i *Fucking Åmål* är, precis som i *Adam & Eva*, konsekvent genom hela filmen. Killarna på Agnes och Elins skola är bråkiga, misogynna och uppkäftiga. Där man i viss mån skrattade *med* männen i *Adam & Eva*, skrattar man nu uteslutande *åt* killarnas ”grabbighet”. Den enda mannen som presenteras positivt är Agnes far, Olof (Ralph Carlsson), som är både varm och karismatisk, och visar stor medmänsklig omtanke för sin bekymrade dotter (även om Agnes, i sann tonårsanda, inte är särskilt mottaglig för sin far i rollen som självutnämnd hobbypsykolog).

Det har alltså skett en viss förskjutning av mansporträttet i svensk film under 90-talet. Där exempelvis Per-Ove stod ut i mängden för sina osympatiska drag i *Änglagård*, är det nu i stället Agnes far som står ut för sin omtanke i *Fucking Åmål*. Där majoriteten av män utgjorde trevliga herrar i exempelvis *Min store tjocke far* och *Glädjekällan*, skildras nu *männen som grupp* som allmänt stökig och vulgär.

En ytterligare detalj värd att notera är hur både *Adam & Eva* och *Fucking Åmål* porträtterar det heterosexuella parförhållandet som en utopi; en önskedröm där kvinnan tvingas ljuga för sig själv för att kunna stå ut med sin kvävande karl. I *Fucking Åmål* tar dock kameran inte längre mannens parti; som åskådare hoppas vi inte längre att Elin ska ta Johan tillbaka, som vi gjorde i fallet Eva och Adam. I stället hoppas vi att Elin ska ge upp sin hopplöst enfaldige kille, och erkänna sin kärlek till Agnes, vilket hon slutligen också gör.

2.4.3. Ett symptomatiskt mansporträtt

*Fucking Åmål*s skildring av stökiga pojkar och män låg rätt i tiden. Samma år som filmen hade premiär trädde kvinnofridslagen i kraft, och den 15 juli 1998 anmäldes den första mannen för kvinnofridsbrott i Sverige.⁴ Lena Bengtsson, arrestinspektör på Norrmalmspolisen, var mycket nöjd eftersom lagen gav polisen större frihet i kampen mot mäns våld mot kvinnor; bland annat kunde polisen nu häkta en man även om kvinnan skulle ta tillbaka anmälan, någonting som inte tidigare varit möjligt.⁵

Samhället hade börjat uppmärksamma männens stökiga natur allt mer, och i detta klimat passade *Fucking Åmål* utmärkt.

3. Det svenska samhället under 90-talet

3.1. En av åtta svenska män har köpt sex

Det finns två rimliga förklaringar till varför porträttet av män skiljer sig så drastiskt mellan tidig och sen 90-talsfilm i Sverige. Det första försöket att kontextualisera förändringen bör tillskrivas en viktig undersökning som Statens folkhälsoinstitut utförde tillsammans med RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) mellan 1995 och 1996, där man kartlade svenskarnas sexvanor. *Sex i Sverige: Om sexuallivet i Sverige 1996* – som undersökningen kom att kallas, och som var den första av sitt slag på över trettio år – påvisade bland annat att mer än 400 000 svenska män någon gång hade betalat för sex (motsvarande siffra för kvinnor var 0 procent).⁶ Detta ansågs vara oerhört alarmerande, och snart kom en statlig informationskampanj att träda i kraft och affischer skulle sättas upp över hela landet – föreställandes elva män, samlade i en klunga och med sammanbitna ansiktsuttryck – vars bildtext lød: ”En man av åtta har någon gång köpt sex.”⁷ Männens kraftiga sexdrift var med andra ord en *mycket* aktuell fråga i det svenska samhället, och att manlig sexualitet var ett så pass framträdande element i filmer såsom *Adam & Eva* kan betraktas som både ett symptom samt en del av diskursen.

3.2. Stödstrumporna och svensk jämställdhetsdiskurs

⁴ Cina Rönn, ”Räddad – av nya Kvinnofridslagen”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9807/16/lag.html> (2010-12-01).

⁵ Ibid.

⁶ RFSU, *Sex i Sverige*, <http://www.rfsu.se/sv/Sex--relationer/Sex-i-Sverige/> (2010-10-08). Don Kulick, ”400 000 perversa svenskar”.

Även svensk politik under tidigt 90-tal kan tolkas ligga till grund för förskjutningen av mansporträttet.

1991 återtog de borgerliga makten. Som konsekvens minskade det demokratiska inflytandet för kvinnor drastiskt, och som motreaktion uppstod det kvinnliga nätverket *Stödstrumporna*.⁸ Stödstrumpornas medlemsantal växte snabbt, och bland de inblandade fanns allt från journalister, forskare och bokförläggare, vars ambition var att förändra politiken i en riktning som tog större hänsyn till kvinnor.⁹ Några av de punkter som diskuterades flitigt på Stödstrumpornas möten var:

- Den bristande kvinnorepresentationen samt kvinnors inflytande inom politiken.
- De ökande löneskillnaderna mellan kvinnor och män.
- Hur politiska partier behandlade ämnen såsom prostitution, abort samt våld mot kvinnor.¹⁰

Stödstrumpornas slogan – *Hela lönen, halva makten* – sammanfattar deras målsättning väl.

Ganska snart blev Stödstrumporna ett hett samtalsämne inom media, och kort därefter hade nätverket uppnått en status som maktfaktor inom politiken.¹¹ En opinionsundersökning visade dessutom att deras funderingar kring att bilda ett kvinnoparti hade ett starkt stöd hos väljarna.¹² Och Stödstrumpornas hårda kamp gav resultat: Valet 1994 slog världsrekord i kvinnorepresentation, och jämställdhetspolitiken som skulle träda i kraft utlovades förbättra kvinnors situation i samhället.¹³ Flera ”stödstrumpor” fick ökat politiskt inflytande, som bland annat politiska rådgivare och utredare, och kort därefter genomdrevs *mainstreamstrategin*, som innebar att jämställdhetspolitiken inte längre var en separat fråga vid sidan av den ordinarie politiken, utan satte i stället sin prägel på *hela* regeringens arbete.¹⁴ Mainstreamstrategins grund bygger på det så kallade *könsmaktsperspektivet*, vilket i teorin innebär att kvinnor som grupp är underordnade män.¹⁵

Queersverige, Natur och Kultur, Stockholm, 2005, s. 73 f.

⁷ Don Kulick, ”400 000 perversa svenskar”, *Queersverige*, Natur och Kultur, Stockholm, 2005, s. 73 f.

⁸ Petra Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, Atlas, Stockholm, 1998, s. 15.

⁹ Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 16 f.

¹⁰ Fotnoten åsyftar samtliga punkter: Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 20 f.

¹¹ Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 30 ff.

¹² Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 31.

¹³ Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 61 ff.

¹⁴ Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 65 f.

¹⁵ Ulmanen, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, s. 97.

En intressant detalj är att den feministiskt präglade artikeln *Hormoner och positioner* användes som text i Högskoleprovet 1995, vilket kan betraktas som en indikator på hur rätt i tiden feministiska tankegångar låg.¹⁶

3.3. Kvinnokampen färgar populärkulturen

Kvinnokampen under tidigt 90-tal – viljan och behovet av att belysa missförhållanden ur ett könsmaktsperspektiv – tycktes färga av sig på populärkulturen. För att nämna några exempel släppte Dia Psalma det hyllade albumet *Gryningstid* 1994, där flera spår beskriver flickors och kvinnors utsatthet gentemot män. Andra versen till *Emelie* lyder:

Du säger att du har känslor kvar / Tror att allting är ditt fel / Du säger att han brukar va' snäll / Fast han slår dig nästan varje kväll / Men ingenting är ditt fel / Bara han rår för sina fel / Nu när skeppet snart sjunkit helt / Lämna det innan du följer med."¹⁷

Även låten *Hon får...* (som släpptes som singel redan 1993) följer ett liknande mönster, och andra versen lyder:

Hennes far var en man i sina bästa år / Med fru och dotter på elva år / Med frun ur huset söker han tröst / Hos sin lilla dotter som knappt fått bröst / Hon har fått lära sig att hedra sin far / Med gråten i halsen och med rumpan bar / Han tvingar sin dotter till förnedrande sex / Kan inte kontrollera sitt dotterkomplex.¹⁸

Året därpå släppte Satanic Surfers den kultförklarade skivan *Hero of Our Time*, där låten *Better Off Today* skildrar det heterosexuella parförhållandet i samma linje som *Adam & Eva* samt *Fucking Åmål*, det vill säga som en utopi; kvinnan låten handlar om finner ingen ro förän hon lämnar sin egocentriske och våldsamme pojkvän.

Samma år släppte Maria Eriksson och Liza Marklund boken *Gömda: En sann historia* (som skulle komma att släppas i en omarbetad utgåva år 2000); en fackbok som behandlar ett autentiskt fall: "Mia" blir förföljd, våldtagen och utsatt för mordförsök av sin ex-make, och tvingas så småningom att fly utomlands, eftersom det svenska samhället inte kan erbjuda henne den hjälp hon är i behov av.¹⁹ *Gömda* fick ett enormt genomslag, och är i dag en av Sveriges mest lästa böcker.²⁰ När kampanjen om kvinnofrid drogs igång 1997 användes

¹⁶ Karin Ekman, Vanja Hermele, Ulrika Westerlund (red.), *Hjärnsläpp: Bang om biologism*, Bang förl., Stockholm, 2002, s. 176.

¹⁷ Dia Psalma, "Emelie", *Gryningstid*, Birdnest, 1994.

¹⁸ Dia Psalma, "Hon får...", *Gryningstid*, Birdnest, 1994.

¹⁹ Per Svensson, "Vad för slags bok är 'Gömda'?", *Sydsvenskan*, <http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article406479/Vad-for-slags-bok-ar-quotGomdaquot.html> (2010-10-29). BTJ Förlag, "Omklassificering av Gömda" <http://corp.btj.se/public/templates/btjblog.aspx?postid=69> (2010-11-29).

²⁰ Valdemar Möller, *Det brutna kontraktet: Om den missförstådda genren dokumentärromanen och vad som sker när kontraktet mellan*

Gömda för att understryka dess vidd, och i *Metro* skrev Liza Marklund: "Tänk på Mia när ni ser kampanjen. Detta är dagens sanning. Mia Eriksson, Emma och Robin finns. Jag har följt dem i flera år. [...] Så när du ser kampanjen om kvinnofrid i tunnelbanan – tänk på Mia."²¹

Marklunds vädjan tycktes ge resultat. 1998 infördes ett nytt brott i brottsbalken, den så kallade *kvinnofridslagen*, som innebar bland annat att upprepade kränkningar av kvinnor kunde ge fängelse i lägst sex månader och högst sex år.²²

3.4. Könsmaktsteorin präglar svenska filmer

Könsmaktsteorin inspirerade populärkulturen ordentligt under 90-talet, och filmbranschen skulle snart haka på. För även om *Adam & Eva* är en lättsam komedi så finns den där – kritiken av könsmaktsordningen. Utöver att exemplifiera hur männens destruktiva natur ständigt sätter käppar i hjulet för kvinnor, påvisar filmen även hur det heterosexuella parförhållandet ligger mer till mannens fördel än till kvinnans, precis som *Fucking Åmål*.

Vid ett tillfälle i *Fucking Åmål* läser Elin ett nummer av tidskriften *VeckoRevyn*. Hon bläddrar förbi en "inne- och utelista", och snabbt hinner vi som åskådare skimta vad som är inne: "Alla de starka kvinnorna BAKOM männen", med exempel såsom Hillary Clinton och Silvia Bernadotte. På utelistan på samma rad går att skimta: "Deras patetiska män". Behovet av att framhäva *kvinnorna* var med andra ord mycket aktuellt. Bara ett år efter att *Fucking Åmål* hade haft premiär släpptes boken *Fittstim*, och i förordet står att läsa: "Vi hoppas att tjejer genom att läsa den här boken kanske lär sig sätta gränser tidigare, ser sitt värde och inser att de har makten över sitt eget liv."²³ Boken fick ett stort genomslag, och Annika Marklund – krönikör, skådespelerska och frilansjournalist – minns i en krönika på *Aftonbladet* vilken enorm effekt boken hade på unga kvinnor: "På sida efter sida målades en bild upp, en jag aldrig sett förut. En helt ny bild av hur man kunde vara som tjej."²⁴

3.5. Männens roll som förövare växer

Där jämställdhetsdiskursen under 90-talet fokuserade på kvinnor som offer (exempelvis uppmanade både Dia Psalma och Satanic Surfers kvinnor att lämna sina våldsamma män, och

författare och läsare upphävs, Karlstads universitet, Karlstad, 2009, s. 26.

²¹ Tonchi Percan, "Liza Marklund bluffar om kammarrättens andemening", *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/node/4195%23comment-196620> (2010-11-29).

²² Kvinnofridsportalen, "Lag om ändring i brottsbalken, utfärdat 4 juni 1998", http://www.kvinnofrid.se/sidor/sd_prjkrankning.html (2010-11-21). Regeringskansliet, "Regeringens proposition 1997/98:55", <http://www.regeringen.se/content/1/c4/22/66/5406e038.pdf> (2010-11-21).

²³ Boksidan, "Fittstim", <http://www.boksidan.net/bok.asp?bokid=1287> (2010-11-08).

²⁴ Annika Marklund, "De visste inte om de skulle svimma eller applådera", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/sofismode/article5225621.ab> (2010-11-08).

i *Gömda* fokuserade Liza Marklund just på *kvinnans utsatthet*), verkade det under tidigt 00-tal mer intressant att fokusera på männen som kvinnornas motpoler – det vill säga som *förövare*. I november 1998 publicerade *Expressen* artikeln *Jag vill ha en ny man*, där Sveriges jordbruks- och jämställdhetsminister Margareta Winberg fastslog: ”Männen begår brott och fokus måste naturligtvis sättas på det kön som bär skulden.”²⁵

Winbergs önskan gick i uppfyllelse, varpå flera populärkulturella arenor, liksom filmbranschen, skulle komma att belysa det manliga förtrycket i allt större utsträckning. *Lilja 4-ever* (Lukas Moodysson, 2002) är ett ypperligt exempel på den nya, svenska filmvågen som lät sig influeras av könsfaktsteorin.

4. Svensk film och jämställdhetsdiskurs under tidigt 00-tal

4.1. Lilja 4-ever

Lilja 4-evers referentiella mening bygger på trafficking, och skildrar hur en ung, rysk flicka, Lilja (Oksana Akinshina), illegalt fraktas till Sverige för att där tvingas till prostitution. Filmens implicita (och i viss mån även explicita) mening, däremot, åskådliggör hur könsmaktsordningen genomsyrar samhället. För vart Lilja än vänder sig finns det där: Kvinnoförtrycket. När hon slår sig ned på en parkbänk springer ett gäng grabbar omedelbart ut på en balkong och ropar *hora* åt hennes håll. När hon stillsamt promenerar längs en gångbana stannar en äldre man sin bil bredvid henne, och frågar hur mycket hon ”kostar”. Inte ens den unge Volodja (Artyom Bogucharsky) som Lilja tar hand om kan kontrollera sina lustar, utan lurar till sig en kyss av den aningslösa flickan.

Under ett montage får man se torskarna Lilja har sex med ur hennes POV – en scen som exemplifierar hur den typiska ”torsken” kan vara vilken man som helst: Det kan vara den sympatiska ungarlen, den välvårdade medelåldersmannen, den tanige killen med androgyna drag eller gentlemannen från överklassen. Det är med andra ord inte särskilt konstigt att en film som så kompromisslöst och effektivt skildrar könsmaktsordningen kom att betraktas som något av ett ”jämställdhetsvapen” av Margareta Winberg, som uttryckte en önskan om att alla pojkar skulle se filmen i hopp om att detta skulle ”vaccinera” gossarna mot deras troliga öde

²⁵ Tomas Wetterberg, ”Vill man ha jämställdhet?: Slutrapport för projekt Män och jämställdhet”, Regeringskansliet, Stockholm, 2002, s. 20 ff.

som vuxna sexköpare.²⁶ Strax därefter anslog regeringen ett miljonbelopp, varpå filmen visades för både gymnasieelever och värnpliktiga.²⁷

Lilja 4-ever, och dess förmåga att skildra den maktutövning män tillämpar på kvinnor, låg mycket rätt i tiden. Ett exempel på hur aktuell filmen faktiskt var är en artikel som Johan Ehrenberg – journalist samt redaktör på tidningen *ETC* – skrev i *Aftonbladet* den 1 december 2003:

Du [som man] är nämligen en del i en våldtäktskultur. Om du inte inser det – att den manliga kulturen, med all sexism, allt förakt för svaghet, all rädsla för motstånd och allt hat mot kvinnors kamp – faktiskt är grunden för våldtäkterna – om du INTE ser din del – så är du en aktiv part i det fortsatta förtrycket.²⁸

Året därpå fortsatte Ehrenberg i samma linje i radioprogrammet *God morgon, världen!* (P1, 2004-04-25):

Män har en kollektiv skuld. Det vill säga, alla män lever ett liv där man, bara genom att man är man, deltar i ett kvinnoförtryck. Oberoende av om man vill och tycker sig vara en del i ett könsförtryck.²⁹

Även inom litteraturen kunde man skönja samma tankegångar. 2003 släppte bokförlaget *Modernista* en svensk översättning av Valerie Solanas *SCUM Manifesto*; en bok där Solanas presenterar kvinnor som det fredliga och empatiska könet, samtidigt som hon uttrycker en stark inre längtan att få utplåna det motsatta könet:

Vi måste omedelbart börja göra detta. Att behålla mannen har inte ens ett mycket tvivelaktigt biologiskt syfte. Mannen är en biologisk olycka: Y-genen är en ofullständig X-gen, det vill säga en gen med en bristfällig uppsättning kromosomer. Med andra ord, mannen är en ofullständig kvinna, ett vandrande misslyckande, strandad redan på genstadiet. Att vara man är att vara bristfällig, känslomässigt begränsad. Manlighet är en bristsjukdom och män är känslomässiga krymplingar.³⁰

Boken hyllades av en enad kritikerkår. Salka Hallström Bornold på *Nöjesguiden* beskrev boken som en ”rasande kampsång om kvinnlig stolthet, om mannen som förvandlat världen till

²⁶ Olof Hedling, ”Om Lilja 4-ever - en svensk film”, *Från Eden till Damavdelningen: Studier om kvinnan i litteraturen: En vänbok till Christina Sjöblad*, ABSALON Lund, 2004, s. 324 ff.

²⁷ Olof Hedling, ”Om Lilja 4-ever - en svensk film”, *Från Eden till Damavdelningen: Studier om kvinnan i litteraturen: En vänbok till Christina Sjöblad*, ABSALON Lund, 2004, s. 327.

²⁸ Johan Ehrenberg, ”Alla män ansvarar för våldtäkterna”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/debatt/article179555.ab> (2010-12-21).

²⁹ Detta citat har varit svårt att verifiera, då *God morgon, världens* referensarkiv har försumrats. Enligt Nina Benner, gruppchef på Ekot Helg, är det korrekt att Ehrenberg diskuterade männens kollektiva skuld i programmet enligt angivet datum, varför jag utgår från att det citat jag funnit på Internet är korrekt. En av de Internetkällor jag använt är: Pär Ström, ”Oh, vilka härliga feministiska citat!”, *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/08/29/oh-vilka-harliga-feministiska-citat/> (2010-11-30).

³⁰ *Modernista*, ”SCUM Manifest”, <http://www.modernista.se/shop/shopexd.asp?id=1716> (2010-11-30).

ett 'skitställe'".³¹ Jenny Högström på *Sydsvenska Dagbladet* ansåg att boken "borde ligga intill eventuella biblar och broschyrer för TV-porr i alla hotellrum i hela världen" och Aase Berg observerade: "Det är inte ofta man blir så lycklig av besinningslöst våld som när man läser Valerie Solanas *SCUM Manifest*."³² (Till detta kan läggas att boken fortfarande står högt i kurs: När *Aftonbladets* kulturkritiker presenterade julklappstips julen 2010 stod *SCUM Manifest* på listans förstaplats.³³)

Det svenska samhället var med andra ord mycket villigt att belysa män som förövare under tidigt 00-tal, och en ytterst trolig anledning till detta var den rapport som hade sett dagens ljus strax efter millennieskiftet: *Slagen dam*.

4.2. Slagen dam bekräftar könsfaktsteorin

På uppdrag av Sveriges regering sammanställde Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Weststrand och Anne-Marie Kalliokoski forskningsrapporten *Slagen dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Rapporten var den första omfångsundersökningen som behandlar mäns våld mot kvinnor i Sverige, och fick ett enormt genomslag: På mindre än ett år skulle rapporten komma att uppdateras i ny upplaga, översättas till engelska samt användas som underlag i utbildningar över hela Sverige.³⁴

Slutsatsen i *Slagen dam* – som visade att nästan varannan kvinna blivit misshandlad av en man, samt att våldsamma män inte kan knytas till en särskild grupp (det vill säga *alla* män är potentiella våldsutövare) – klargjorde att de flesta kvinnor i det svenska samhället är offer, och att de flesta män är förövare.³⁵ Därmed hade könsfaktsteorin bekräftats.

Med bara några få års mellanrum hade alltså två viktiga rapporter publicerats som ökade förståelsen kring "manlighet": *Sex i Sverige* och *Slagen dam*. Att dessa färskas fakta kring männens perversa sexualvanor samt deras våldsamma läggning skulle färga av sig på filmproduktionen kan betraktas som en naturlig effekt: Samhället ville problematisera könsfaktsteorin, och filmbranschen gav folket vad det ville ha.

4.3. Könsfaktsteorin som svensk filmkonvention

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Listan är sammanställd av tio av *Aftonbladets* kulturkritiker, "Julafton för bokslukare", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article8297492.ab> (2010-12-22).

³⁴ Brottsoffermyndigheten, <http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1852> (2010-10-04). Gabriella Nilsson, *Könsfakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*, Institutionen för kulturvetenskaper, Diss. Lund: Univ., 2009, Lund, <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=12588&postid=1468591>, s. 11 f. (2010-09-15)

³⁵ Eva Lundgren (red.), *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*, Brottsoffermyndigheten, Umeå, 2001,

Både *Fjorton suger* (Filippa Freijd, Martin Jern, Emil Larsson, Henrik Norrthon, 2004) och *Hip hip hora!* (Teresa Fabik, 2004) följer två unga kvinnor som fallit offer för unga män i samband med intag av alkohol på privata fester. De unga männen som skildras i filmerna är känslökalla, homofobiska och våldsamma. När grabbgänget i *Fjorton suger* inte super på fester brukar de spendera sina dagar framför våldsamma TV-spel, där de ofta häcklar varandra och påpekar saker som att den andre delat ut ”lesbiska slag”, och att spelet är ett ”jävla bögspele”. Allt som inte anses som manligt uppfattar de unga männen som negativt. Precis som i Liza Marklunds *Gömda* lyckas inte samhället i *Fjorton suger* att ge kvinnorna det skydd från män som de behöver, en tematik som återkommer i *Hip hip hora!*. Killarna – som är kladdiga, vulgära och sexfixerade – ursäktas hela tiden av vuxna med inställningen att ”boys will be boys”. Till och med när huvudkaraktären, Sofie (Amanda Renberg), blir sexuellt ofredad uppmanas hon av en lärare att ta det som en komplimang. Och Sofies far, Krister (Björn Kjellman), väljer att indirekt ge Sofie skulden för incidenten, då han vid ett flertal tillfällen ber henne att tänka över vilka signaler hennes vågade klädsel sänder ut. När Sofie trotsar sin far genom att klä sig ännu mera utmanande säger han: ”Skyll dig själv då.”

Även litteraturen följde samma mönster. 2004 gavs *Flickan och skulden: Samhällets syn på våldtäkt* ut, författad av Katarina Wennstam. Boken – som behandlar ett flertal autentiska gruppvåldtäktsmål och hur våldtäktsoffer negligeras av samhället – kom att diskuteras i allt från skolor, brottsofferjourer samt debattprogram, och tilldelades flera prestigefyllda priser.³⁶

4.4. ”Allihopa, varendaste en, är män”

Filmen som drev könsföreläsningen till sin yttersta spets under tidigt 00-tal var *Ett hål i mitt hjärta* (Lukas Moodysson, 2004). Filmen utspelas i princip uteslutande i en nedgången lägenhet, och kretsar kring fyra personer varav tre av dem ämnar spela in en porrfilm. Den fjärde av dem är en ung, nedstämd man som spenderar sin tid instängd på sitt rum, där han lyssnar på musik och filosoferar över människans existentiella dilemma.

Precis som i *Fjorton suger* spenderar männen sin beskärda del framför våldsamma TV-spel. Våldet fyller överlag en viktig funktion i *Ett hål i mitt hjärta*. Där *sexfixering* var en gemensam nämnare för männen i *Adam & Eva*, är nu *våld* ett desto tydligare karaktärsdrag. Ett exempel på detta är då Rickard (Thorsten Flinck) försöker få kontakt med sin son Eric

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Slagen%20dam.pdf>, s. 73 (2010-10-01).

³⁶ Adlibris, ”En riktig våldtäktsman : en bok om samhällets syn på våldtäkt”,

<http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9100106372&r=1> (2010-11-22). Adlibris, ”Flickan och skulden : en bok om samhällets syn på våldtäkt”, <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9100103519&r=1> (2010-11-22).

(Björn Almroth), och ber honom följa med till en skjutbana. Senare i filmen väljer dock Rickard att använda lägenheten som skjutbana, och som måltavla använder han en bild på en naken kvinna. Kortfattat kan man säga att i *Ett hål i mitt hjärta* genomsyras männens liv av våld, som slutligen drabbar den enda kvinnliga karaktären, Tess (Sanna Bråding).

Ett hål i mitt hjärta saknar ett narrativ i klassisk bemärkelse (såsom exempelvis David Bordwell och Kristin Thompson definierar begreppet i *Film Art: An Introduction*³⁷), och bryter frekvent mot den tidsmässiga kontinuiteten. Det ligger alltså en större, mer konstnärlig ambition bakom filmen än Moodyssons tidigare alster, och de poänger som förmedlas presenteras mestadels i form av dialog; som när Eric vänder sig mot kameran och upplyser publiken:

Vet du vad det är för likhet mellan alla de som gör de sjukaste och äckligaste sakerna i hela den här världen? Alla de som torterar och våldtar och startar krig? Allihopå, varendaste en, är män.

Monologen är ytterst symptomatisk. Påståendet överensstämmer med slutsatserna i *Slagen dam*, och bara två år efter att filmen hade haft premiär skrev Emanuel Åhlfeldt – fil. mag. i samhälls- och kulturanalys – artikeln *Den vanliga mannens förnekelse*, vars titel åsyftar alla de män som inte erkänner att vilken man som helst kan vara en våldtäktsman.³⁸ Åhlfeldt påvisade: ”Mäns våld får inte, som den senaste tiden, komma upp till allmän debatt, eftersom det då visar sig att mäns våld mot kvinnor är så ofantligt omfattande – det finns överallt, i alla städer, i alla samhällsklasser, i alla yrkeskategorier. Män misshandlar med sina knytnävar, sina penisar och med sin maktställning. Men det vill vi inte veta av!”³⁹

4.5. Svält intresse för *Ett hål i mitt hjärta*

Teoretiskt sett låg den ideologi *Ett hål i mitt hjärta* representerar alldeles rätt i tiden. Den släpptes endast ett år efter lanseringen av hyllade *SCUM Manifesto*, som uttrycker liknande poänger. Även samtida artiklar såsom Åhlfeldts *Den vanliga mannens förnekelse* visar tydligt på det behov av att diskutera männens våldsamma natur som figurerade i samhället.

Ändå mottogs *Ett hål i mitt hjärta* med ljumma recensioner, och ett påtagligt lågt antal biobesökare bemödade sig ens med att se Moodyssons senaste skapelse. (1998 drog *Fucking*

³⁷ David Bordwell, Kristin Thompson, *Film art: An Introduction*, 8. ed., McGraw Hill, Boston [Mass.], 2008, s. 75 f.

³⁸ Emanuel Åhlfeldt, ”Den vanliga mannens förnekelse”, *ETC*, <http://www.etc.se/artikel/9648/den-vanliga-mannens-foernekelse/> (2010-11-09).

³⁹ Ibid.

Åmål 566 855 biobesökare, och 2002 lyckades *Lilja 4-ever* locka till sig 266 533 personer, sin ryska dialog till trots.⁴⁰ *Ett hål i mitt hjärta*, däremot, hade endast 25 602 besökare.⁴¹)

I uppsatsen ”Om kön, sexualitet och moral i *Ett hål i mitt hjärta*” försöker Mariah Larsson delvis förklara vad den uteblivna succén för Moodyssons fjärde film kunde bero på. Larsson driver tesen att det låga antalet biobesökare inte kan ha kommit som en chock, och framhäver flera element som klargör att Moodysson medvetet har gjort en film som få kan uppskatta, och pekar främst på dess höga äckelfaktor.⁴² Även Malena Janson på *Svenska Dagbladet* drog liknande slutsatser, och menade på att ”de allra flesta går på bio för att ha det nöjsamt och äta popcorn och dricka läsk utan risk för uppstötningar och magknip [...]”⁴³

Tesen är dock inte helt vattentät. För filmer med ett starkt och provocerande innehåll har alla förutsättningar i världen att vinna publikens hjärtan, liksom *A Clockwork Orange* (Stanley Kubrick, 1971), *Once Were Warriors* (Lee Tamahori, 1994) och *Apocalypto* (Mel Gibson, 2005) visar. Och filmer som leker med den tidsmässiga kontinuiteten behöver nödvändigtvis inte floppa, som *Pulp Fiction* (Quentin Tarantino, 1994), *Memento* (Christopher Nolan, 2000) och *Sin City* (Frank Miller, Robert Rodriguez) exemplifierar. Så trots sitt komplexa och provokativa upplägg hade *Ett hål i mitt hjärta* stora chanser att dra publik: Med den mytomspunne Thorsten Flinck i huvudrollen, och med varningstexterna på filmaffischerna som säkerligen genererade en hel del nyfikenhet bland cineaster. Sedan får man inte glömma att filmen var signerad Lukas Moodysson – ett faktum som fram tills dess inneburit en garanterad filmupplevelse i positiva ordalag (även om *Lilja 4-ever* påvisade något mörkare tendenser än Moodyssons två första filmer).

Mariah Larsson sätter möjligen fingret på *Ett hål i mitt hjärtas* uteblivna succé, eller frambringar åtminstone en tes värd att utforska grundligt, när hon skriver: ”Den eventuella njutning som står att finna i filmen är beroende av om man håller med den samhällsanalys som filmen ger uttryck för.”⁴⁴ För sedan rapporterna *Sex i Sverige* och *Slagen dam* publicerades hade det hänt någonting i det svenska samhället.

4.6. Könskriget

⁴⁰ Mariah Larsson, ”Om kön, sexualitet och moral i *Ett hål i mitt hjärta*”, i *Solskenslandet: Svensk film på 2000-talet.*, Atlantis, Stockholm, 2006, s. 245.

⁴¹ Ibid.

⁴² Larsson, *Om kön, sexualitet och moral i Ett hål i mitt hjärta*, s. 248 f, 255 f0,,,,,,,,,

⁴³ Malena Janson, ”Gastkramande om nutiden”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/kulturnoje/film/gastkramande-om-nutiden_23477.svd (2010-10-04).

⁴⁴ Larsson, *Om kön, sexualitet och moral i Ett hål i mitt hjärta*, s. 249.

2005 – ett år efter att *Ett hål i mitt hjärta* hade haft premiär, och fyra år efter att *Slagen dam* hade färdigställts – presenterade SVT *Könskriget* (TV2, 2005-05-15 och 05-22); en dokumentär som granskade bland annat könsmaktsperspektivets politiska inflytande i Sverige. Dokumentären, som sändes i två delar, blev startskottet för en svidande kritik av feminismen som ideologi, där bland annat ROKS (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige) anklagades för att grunda sina teorier i misandri.⁴⁵ Även Eva Lundgren – en av författarna bakom *Slagen dam* – kritiserades hårt.⁴⁶

Under den debatt som följde pekades Lundgren ut för vetenskaplig ohederlighet, varpå Uppsala universitets rektor Bo Sundqvist beslöt att påbörja en granskning av hennes artiklar och rapporter.⁴⁷ Utredarna drog slutsatsen att arbetet bakom *Slagen dam* led av flera allvarliga brister: ”Lundgren m.fl. hävdar att de har avlivat myten om att våldet mot kvinnor kan knytas till särskilda grupper av män. Den analys som leder fram till denna slutsats innehåller dock flera brister, och en reanalys av samma data visar att slutsatsen borde vara den rakt motsatta.”⁴⁸

Vidare menade kritiker att slutsatsen i *Slagen dam* – det vill säga att 46 procent av alla svenska kvinnor har misshandlats av en man – bör betraktas som en ”nonsenssiffra”, eftersom rapportens definition av våld är så bred att den inkluderar allt från ”fyllehot i en krogkö från en främmande man till systematisk misshandel under en livstid”.⁴⁹ I skenet av detta frågade sig en av kritikerna – Jerzy Sarnecki, professor i kriminologi – om det existerar någon mänskliga i världen som aldrig har utsatts för våld.⁵⁰

Samma år publicerades boken *Queersverige*, där Don Kulick problematiserar rapporten *Sex i Sverige*. Enligt Kulick ska 187 män, av de 2810 deltagarna i undersökningen, svarat ja på frågan om de ”med pengar eller annan ersättning betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon”.⁵¹ Att dra slutsatsen att 400 000 svenska män – det vill säga en av åtta svenska män – betalat för sexuella tjänster kan tyckas något förhastat. Trots detta har siffran fått stor betydelse inom svensk jämställdhetspolitik, och användes bland annat som underlag i den statliga informationskampanjen gällandes sexköpslagen från 2002 (vilket innebar ett förbud

⁴⁵ Gabriella Nilsson, *Könsmakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*, Institutionen för kulturvetenskaper, Diss. Lund : Univ., 2009, Lund, <http://www.lu.se/o.o.i.s/?id=12588&postid=1468591>, s. 12.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Uppsala universitet, ”Granskning av forskning kring mäns våld mot kvinnor inleds” <http://info.uu.se/press.nsf/pm/granskning.av.id562.html>, (2010-10-05).

⁴⁸ Margareta Hallberg, Jörgen Hermansson, ”Granskning av professor Eva Lundgrens forskning i enlighet med Uppsala Universitets regler avseende förfarandet vid anklagelse om vetenskaplig ohederlighet”, http://dibbuk.se/arkiv/Granskarnas_rapport.pdf, s. 19, (2010-10-05).

⁴⁹ Camilla Palmberg, Heidi Wasén, *Slagen man: fyra former av mansmisshandel*, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, Examinationsarbete: påbyggnadskurs i sociologi, Stockholm, 2003, s. 38.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Kulick, 400 000 perversa svenskar, s. 73 f.

mot köp av sexuella tjänster).⁵² Vidare kan man fråga sig hur korrekt siffran gällandes kvinnors sexköpsvanor är. Att den enligt *Sex i Sverige* ligger på 0 % känns ganska märkligt, med tanke på att *Aftonbladet* publicerade en artikel 1999 om hur svenska ”välbeställda kvinnor med attraktiva yrken” brukar ”belöna” sig själva med sexköp.⁵³ Enligt kriminologen Erik Korsås betraktas förvisso dessa kvinnor inte som torsk, utan som ”starka kvinnor som tar för sig”⁵⁴ – men bara för att de inte betraktas som sexköpare betyder det inte att de inte är det, någonting en viktig rapport som *Sex i Sverige* definitivt borde ha uppmärksammat.

I viss mån påminner resonemanget kring de 400 000 sexköpande männen i *Sex i Sverige* om slutsatsen som granskarna av *Slagen dam* drog: ”Framställningen präglas av en stor iver att hitta bevis för de egna teserna, men saknar nästan helt ambitionen att pröva de egna tesernas hållfasthet.”⁵⁵ Det tycks som om det existerade en stor iver överlag att *uteslutande* framställa män som förövare i början av 00-talet, vare sig bilden stämde överens med verkligheten eller inte, och i mitten av 00-talet hade det växt fram en motreaktion mot den onyanserade jämställdhetsdiskursen. Men dokumentären *Könskriget* var endast startskottet för den nya debatt som skulle uppstå. Själva missnöjet, eller kanske rättare sagt behovet av en mer nyanterad debatt, går att spåra längre bak i tiden.

5. En motreaktion formas i det svenska samhället

5.1. Männen skildras som offer i ny forskning

2003 presenterade Heidi Wasén och Camilla Palmberg examensarbetet *Slagen man: Fyra former av mansmisshandel* vid sociologiska institutionen på Stockholms universitet. *Slagen man* var en kvalitativ studie som effektivt fyllde många kunskapsluckor om kvinnors våld mot män, samtidigt som författarna efterfrågade en mer omfattande forskning kring mansmisshandel.⁵⁶ I artikeln *Kvinnovåld mot män tystas ner* i *Dagens Nyheter* berättade Wasén: ”Jag och Camilla var irriterade på den endimensionella synen på misshandel i hemmet som

⁵² Ibid.

⁵³ Markus Gustafsson, Andreas Harne, ”Kvinnor köper sextjänster av unga män”, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9909/13/prost.html> (2011-01-01).

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Hallberg, Hermansson, ”Granskning av professor Eva Lundgrens forskning i enlighet med Uppsala Universitets regler avseende förfarandet vid anklagelse om vetenskaplig ohederlighet”, s. 18.

⁵⁶ Camilla Palmberg, Heidi Wasén, *Slagen man: fyra former av mansmisshandel*, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, Examensarbete: påbyggnadskurs i sociologi, Stockholm, 2003, s. 37. Louise Danielsson, *Våld i nära relationer: om mäns och kvinnors våld mot varandra*, Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Examensarbete, Göteborg, 2006, s. 2

finns bland politiker, forskare och inom medierna. [...] All undervisning på universitetet bygger på uppfattningen att det bara är kvinnor som kan misshandlas av sin partner [...].”⁵⁷

En ny mentalitet hade alltså börjat gro bara något år efter att *Slagen dam* publicerats. 2006 skrev Louise Danielsson – studerande på Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet – uppsatsen *Våld i nära relationer: Om mäns och kvinnors våld mot varandra*, och nämnde i förordet:

”Om [våld i nära relationer] finns det idag mycket skrivet material och en ständigt pågående debatt, åtminstone om kvinnomisshandel. Om man, som sig bör, innefattar även mansmisshandel i begreppet råder dock en närmast total avsaknad av undersökningar, litteratur, debatt och möjligen också intresse från många håll.”⁵⁸

Danielssons uppsats behandlar flera kontroversiella punkter, som att det ”lindrigare” våldet nyttjas lika ofta alternativt oftare av kvinnor än av män i parförhållanden (generellt kan man säga att män tenderar att använda sig av fysiskt våld i större utsträckning än kvinnor, medan kvinnor i högre grad använder sig av ekonomiskt utnyttjande, förtal samt *psykisk misshandel* – det vill säga det som Eva Lundgren understryker i *Könskriget* är den absolut värsta formen av misshandel), och att män är betydligt mindre anmälningsbenägna än kvinnor (det vill säga män utstår mer aggressioner från sin kvinnliga partner än vice versa): ”Kvinnorna själva kan också anse sig ha rätt att använda våld för att hävda sig i en relation, samtidigt som de aldrig skulle tolerera något våld från mannens sida mot dem själva, allt med motiveringen att de är kvinnor.”⁵⁹ Enligt Danielsson anses kvinnors våld mot män generellt som mindre ”allvarligt” oavsett hur våldet tar sig uttryck, och Danielsson uppmärksammar även hur hon själv, sitt stora kunnande inom området till trots, upplever svårigheter att identifiera män som offer:

[J]ag småler själv ibland spontant då jag hör talas om en man som blir hunsad, inlåst och behandlad på ett sätt av sin fru som vi, om han varit kvinna, skulle benämna som misshandel och ingenting annat.⁶⁰

I det uppväckta intresset kring faktumet att även män kan vara offer och kvinnor förövare, passar en film vars enda tydliga poäng är att det endast är män ”som torterar och våldtar och startar krig” dåligt. Budskapet slutar helt enkelt att klinga som en vädjande röst *för* kvinnor,

⁵⁷ Thomas Lerner, ”Kvinnovåld mot män tystas ner”, *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/insidan/kvinnovald-mot-man-tystas-ner-1.322735> (2010-10-04).

⁵⁸ Louise Danielsson, *Våld i nära relationer: om mäns och kvinnors våld mot varandra*, Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Examensarbete, Göteborg, 2006, s. 2.

⁵⁹ Louise Danielsson, *Våld i nära relationer: om mäns och kvinnors våld mot varandra*, s. 3, 46, 47, 48. *Könskriget*, SVT, sändes 2005-05-15.

⁶⁰ Louise Danielsson, *Våld i nära relationer: om mäns och kvinnors våld mot varandra*, s. 48, 74.

och framstår i stället som en hätsk röst *mot* män – en inställning som många till synes hade börjat reagera mot. Journalisten Natalia Kazmierska uppvisade tydliga tecken på att konceptet kommit att bli något förlegat, då hon syrligt sammanfattade *Ett hål i mitt hjärta* i *Expressen*: ”Kvinnan är god och männen bara kräks. Det är en hora-madonna-dummie för snubbar som drabbats av genusteori och skamset försöker skåda sig själva i vitögat.”⁶¹

5.2. Filmkritiker efterfrågar ett mer nyanserat mansporträtt

Liksom forskare efterfrågade en mer nyanserad debatt började även filmkritiker sukta efter filmer som inte uteslutande porträtterade män som förövare, och ett tydligt exempel är recensionerna till *Säg att du älskar mig* (Daniel Fridell, 2006), som i linje med *Fjorton suger* och *Hip hip hora!* skildrar en ung kvinnas utsatthet gentemot män. Recensenten Ville Gideon Sörman på *MovieZine* invände: ”Mitt största problem ligger i skildringen av killarna. Enligt Daniel Fridell är vi monster. Känslolika zombies med en 24/7 stake i brallorna, det enda vi bryr oss om är att tränga in i vaginor. De två karaktärerna som står för våldtäkten i filmen, Raddi och Ville, lämnar Fridell i sticket. Varför gör de som de gör? Vad har hänt tidigare i deras liv?”⁶² Även *Svenska Dagbladet* belyser det onyanserade mansporträttet: ”Daniel Fridell har inte lagt mycket krut på killkaraktärerna; vi kommer aldrig innanför skinnet på de unga våldtäktsmännen, och det är synd.”⁶³

Cementeringen av män som förövare hade dessutom börjat få en del konsekvenser, vilket ett inslag i humorprogrammet *Ursäkta röran (vi bygger om)* vittnar om.

5.3. Ursäkta röran (vi bygger om) och misandrins normaliseringsprocess

5.3.1. Allt fler uppmärksammar kvinnors och mäns nya spelregler

2002 sände TV4 *Ursäkta röran (vi bygger om)*, med programledarna Fredrik Wikingsson och Filip Hammar. Under segmentet *Tärningsspelaren* (TV4, 2002-04-21, 22:30) fick Wikingsson i uppdrag att ta fem främmande män på deras könsorgan i Sturegallerian, Stockholm. Wikingssons tre första offer reagerade knappt över huvud taget, vilket är en intressant observation om man samtidigt begagnar Louise Danielssons resonemang om att män är betydligt mindre anmälningsbenägna än kvinnor, och ställer sig frågan: Hur stor är chansen att kvinnor

⁶¹ Larsson, *Om kön, sexualitet och moral i Ett hål i mitt hjärta*, s. 255.

⁶² Ville Gideon Sörman, ”Daniel Fridell är relativt nära sanningen”, *MovieZine*, <http://www.moviezine.se/film/sag-att-du-alskar-mig> (2010-11-29).

⁶³ Lyckad tonårsskildring”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/kulturnoje/film/lyckad-tonarsskildring_23984.svd (2010-10-06).

hade reagerat lika nonchalant om en främmande man hade gått fram och greppat deras skrev? Hur stor är chansen att ett underhållningsprogram, där programledaren får i uppdrag att sexuellt ofreda fem främmande kvinnor i Sturegallerian, ens hade fått tillåtelse att spelas in?

Wikingssons sista offer blev dock mycket upprörd, och efter en kortare stunds konfrontation utbrast han: ”Hade jag varit kvinna hade du legat jävligt risigt till...” Att mannen valde att uttrycka sig med dessa ord kan inte vara en tillfällighet, utan bör betraktas som en del av den mentalitet som hade börjat växa fram under den första halvan av 00-talet: Det hade blivit socialt accepterat att utsätta män för allehanda förnedring.

2005 publicerade *DN Debatt* en artikel – skriven av Bo Rothstein, professor i statsvetenskap – vari Rothstein ger flera exempel på hur misandri kommit att utvecklas till ett allt mer accepterat uttryck i det svenska samhället, och påpekar att diskursen kring manlighet hade varit straffbar hade exempelvis etnicitet pekats ut på samma sätt.⁶⁴

Ju närmre 10-talet vi kommer, desto fler tycks ha uppmärksammat detta fenomen. 2010 skrev *Aftonbladets* Lisa Magnusson en krönika om TV-programmet *Ensam mamma söker*, och uppmärksammade hur flera inslag i programmet inte skulle ha varit gångbara med ombytta könsroller:

Programdirektör Anders Knave erkänner utan omsvep att kanalen aldrig skulle göra ett *Ensam pappa söker* med en pappa som radar upp rekvisitan, det vill säga kvinnorna han skall dejta, på rad för att klämma dem på rumpan. Risker är nämligen att ”det skulle bli stötande eller förnedrande”, menar han.⁶⁵

Även Fredrik Wikingsson visade ett smakprov på denna mentalitet då han i TV-programmet *100 höjdare* (Kanal 5, 2008-05-12) introducerade en man som drabbats av gynekomasti (bröstkörtstoring hos män) med följande ord: ”Det är ju inte ofta man ser schysta lökar, det är nästan lite sexistiskt att säga schysta lökar, men till en man kan man ju säga det!”

5.3.2. Misandri genomgår en normaliseringsprocess

Det tycks som om den ständiga skildringen av män som förövare har gjort det allt svårare för allmänheten att föreställa sig män som offer. Detta har medfört att det blivit okej att håna och trakassera män, samt att peka ut dem på ett sätt som inte hade varit tänkbart i andra sammanhang. Ett exempel i mängden är en händelse sommaren 2007, då komikern Nour El-Refai

⁶⁴ Bo Rothstein, ”Männen diskrimineras av urartad feminism”, *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/debatt/mannen-diskrimineras-av-urartad-feminism-1.620959> (2010-11-22).

⁶⁵ Lisa Magnusson, ”De ensamma mammorna är som Anna Ankas onda tvilling”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/debatt/kronikor/lisamagnusson/article5831396.ab> (2010-11-13).

blev sexuellt ofredad av en för henne okänd man på en fest.⁶⁶ Rättegången som följde fick stor uppmärksamhet, förövaren tilldelades fängelsestraff och i *VeckoRevyn* talade El-Refai ut om känslan av att vara kränkt för livet i samband med deras kampanj ”Nu får det vara nog!”⁶⁷ Två år senare valde El-Refai att utsätta en man för samma behandling i TV-programmet *Bal-lar av stål* (Kanal 5, 2009-03-23), och detta genom att sexuellt ofreda en högvakt vid Stockholms slott. Skillnaden den här gången var att de upprörda rösterna i media hade bytts ut mot TV-publikens förtjusta jubel och glad polkamusik (övergreppet visades även i slow motion, vilket fick publiken att hurra ännu mera).

Men trots att fenomenet har uppmärksamats – att misandri både accepteras och uppmuntras i det svenska samhället – har en debatt uteblivit. Kritiker avfärdas som okunniga och riskerar generellt att bli smutskastade.⁶⁸ Detta bemötande av kritiken måste visas förståelse. Män och manlighet har, sedan tidigt nittiotal, genomgått vad jag skulle vilja kalla för *misand-rins normaliseringsprocess*, för att låna det begrepp Eva Lundgren använder i partnervåldsdiskursen.⁶⁹ Kortfattat syftar *våldets normaliseringsprocess* på de ”gränser” som hela tiden flyttas fram: Misshandeln kan inledas med några kränkande ord, varpå kränkningar blivit ”tillåtet”. Nästa steg kanske trappas upp i form av en örfil, varpå gränsen för vad som är ”till-låtet” gällandes fysisk misshandel har flyttats fram ytterligare ett steg. Därefter är det inte långt kvar tills regelrätt misshandel kan förekomma, varpå den utsatte inte längre är förmögen att uppfatta att det är våld denne har utsatts för, utan betraktar det som en ”normal” del av förhållandet.

Denna process är precis vad misandri har genomgått. När *Adam & Eva* hade premiär blev det okej att föreställa sig alla män som egoistiska sexgalningar. Efter *Fucking Åmål* lärde vi oss att ”alla killar är så jävla äckliga”, och när *Lilja 4-ever* släpptes blev det okej att betrakta alla män som potentiella torskar. Därefter har bilden av mannen sjunkit ännu djupare, och när *Ett hål i mitt hjärta* hade premiär var det tydligt hur manlighet betraktas i Sverige: Det är männen som gör de sjukaste och äckligaste sakerna i hela den här världen; det är männen som ”misshandlar med sina knytnävar, sina penisar och med sin maktställning” – en inställning som till synes florerade även inom media.⁷⁰

⁶⁶ Ylwa Svensson, ”Jag låg helt paralyserad”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nojesbladet/article3967703.ab> (2011-01-04).

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Elise Claeson, ”Genu(s)teoretikerna har lärt sig maktens arrogans”, *Svensk Tidskrift*, http://www.svensktidskrift.se/2004-3/2004-3-27_29.html (2010-12-28).

⁶⁹ Eva Lundgren (red.), *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*, Brottsoffermyndigheten, Umeå, 2001, <http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Slagen%20dam.pdf>, s. 17 f (2010-10-01).

⁷⁰ Emanuel Åhlfeldt, ”Den vanliga mannens förnekelse”, *ETC*, <http://www.etc.se/artikel/9648/den-vanliga-mannens-foernekelse/> (2010-11-09).

När den allmänna bilden av män och manlighet har nått denna låga nivå är det inte konstigt att man kan skriva djupt nedsättande uppsatser och artiklar och krönikor om män, för att sedan avfärda kritik som tecken på okunnighet. Misandri betraktas trots allt som någonting *naturligt* och *normalt* – det är *kritiken* som är det avvikande och irriterande sandkornet i det väloljade maskineriet. Som ett exempel på hur kritiken samt bemötandet av kritiken kan se ut vill jag använda en artikel skriven av Petter Sundsten på *Aftonbladet* 2005, där han uppmärksammade en krönika skriven av Margareta Winberg (tidigare publicerad i ROKS tidning *Kvinnotryck*). Winberg skrev bland annat att ”[i]bland är jag förundrad att inte fler kvinnor verkligen hatar män”, men när Sundsten bad Winberg utveckla resonemanget försäkrade hon dock att ”jag tillhör inte gruppen manshatare [...]”.⁷¹

Misandri har blivit en så naturlig del av det svenska samhället att det är fullt möjligt för en före detta *jämställdhetsminister* att låta sig förundras över att ”inte fler kvinnor verkligen hatar män”, utan att för den saks skull behöva betrakta sig som en individ som hatar män; liksom det är fullt möjligt för SSU (Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund) att på en tjejkurs måla banderoller, fyllda med färgglada kvinno-symboler och texten ”Mansslakt – Kvinnomakt”, och sedan avfärda kritik med att upphovsmännen varit upprörda efter ett föredrag om gruppvåldtäkt, att budskapet är ”ett uttryck för den frustration som finns bland unga tjejer”, och något kryptiskt försäkra att ”vi vill inte mörda alla män”.⁷²

5.3.3. Transgenusmotorn

2010 skapade bloggaren Matte Matik *transgenusmotorn*, ett Internetbaserat verktyg som – likt ”Google translate” – byter ut ord i nätbaserade texter. Transgenusmotorns primära funktion är att belysa hur vissa artiklar om män och manlighet i grund och botten är av oerhört fientlig natur, genom att byta ut orden ”kvinnor” mot ”svenskar”, och ”män” mot ”invandrare” alternativt ”judar”.⁷³

Då *Sundsvalls Tidnings* chefredaktör, Kjell Carnbro, uppmärksammades på att en av deras artiklar, *Kvinnorna som städar upp männens gamla synder* (publicerad 30 november 2009), hade körts genom transgenusmotorn (med resultatet: *Svenskarna som städar upp judarnas gamla synder*) polisanmälde han saken omedelbart.⁷⁴ På sajten *Medievärlden* berättar

⁷¹ Petter Sundsten, ”Underligt att inte fler kvinnor hatar män”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article288055.ab> (2010-12-05).

⁷² Eric Tagesson, ”SSU:s hatiska attack”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article386946.ab> (2011-01-01).

⁷³ Matte Matik, ”Att tysta en kritiker med hjälp av upphovsrätt”, <http://mattematiksblogg.blogspot.com/2010/03/att-tysta-en-kritiker-med-hjalp-av.html> (2010-12-05).

⁷⁴ Hanna Lundquist, ”Tidningssajter förvanskas till rasistiska budskap”, *Journalisten*, <http://www.journalisten.se/artikel/22609/tidningssajter-foervanskas-till-rasistiska-budskap> (2010-11-22).

de Carnbro: "Det har skapats tydligt rasistiska budskap och jag har polisanmält det [...]", och fortsatte på *Journalisten*:

Det är klart man kan tycka att det är lite av ett busstreck, men det har så uppenbart rasistiska undertoner att det kändes angeläget att anmäla. Det finns en risk att människor tror att vi ligger bakom den här texten [...].⁷⁵

Artikeln som *Sundsvalls Tidning* publicerade uppfattades aldrig som ett problem förrän den analyserades ur ett rasistiskt perspektiv. Detta styrker tesen att misandri har genomgått en normaliseringsprocess, och att sättet män porträtteras på i både film och media hade varit otänkbart hade någon annan grupp skildrats på samma onyanserade sätt.

5.4. Det onyanserade mansporträttet ifrågasätts allt mer

På samma sätt som kvinnokampen färgade av sig på populärkulturen under 90-talet, färgade kritiken mot den onyanserade mansbilden av sig på populärkulturen under 00-talet. Regelbundna tematiska strömningar tycks röra de olika spelregler som kommit att gälla för kvinnor och män, en slags mentalitet som går att sammanfatta med den inom jämställdhetsdiskursen återkommande observationen: "Om en man tittar in genom ett fönster och ser en naken kvinna så är han en fluktare. Om en kvinna tittar in genom ett fönster och ser en naken man så är han en blottare."⁷⁶ Det vill säga samhället väljer att tolka olika händelser så att de alltid, oavsett dess karaktär, passar in på könsmaktsteorin, där mannen är förövare och kvinnan offer. Ett exempel är en seriestripp av Martin Kellerman, vari Kellerman låter sitt alter ego Rocky raljera över hur samhället betraktar kvinnlig och manlig sexualitet:

Och är det "starka kvinnor som tar för sig" så är det *Sex and the City*-brudar som smäller lönen på skor och knullar sig själva med dildos! En snubbe som lägger alla pengar på sneakers och knullar en lösfitta är fan inte vad man skulle beskriva som en stark man som tar för sig!⁷⁷

Det sägs att mannen är norm, och att kvinnor måste vara dubbelt så bra som män för att lyckas i både skolan och arbetslivet. Denna tes är dock inte helt oproblematiserad, med tanke på att det är *pojarna och männen* – inte flickorna och kvinnorna – som betraktas som det "dåliga

⁷⁵ Axel Andén, "Sajt som förvanskar mediasidor polisanmäl", <http://www.medievarlden.se/nyheter/2010/03/sajt-som-forvanskar-mediesidor-polisanmald> (2010-11-22). Lundquist, "Tidningssajter förvanskas till rasistiska budskap", (2010-11-22).

⁷⁶ Frasen tycks återkomma i olika tappningar med jämna mellanrum rörande diskussioner som ställer sig kritiska till de olika spelregler som gäller för kvinnor och män. Just denna formulering är citerad av användaren "SingleStar" från forumet *Flashback*, i en diskussion gällandes kvinnliga pedofiler. <https://www.flashback.org/sp26287343> (2010-12-05).

⁷⁷ Lisa Magnusson, "Kultur?", <http://blogg.aftonbladet.se/lisamagnusson/2010/01/kultur> (2010-12-05).

könet” som måste omprogrammeras.⁷⁸ (Parollen tycks vara: När flickors framtida roll i samhället diskuteras nämns enbart *möjligheter* – när pojkars framtid diskuteras nämns enbart *begränsningar*.) Än märkligare framstår resonemanget om man samtidigt har i åtanke att pojkar får betydligt sämre betyg än flickor för samma prestationer i skolan, och ibland till och med får *sämre* betyg trots att de presterar *bättre* (enligt TIMMS- och PISA-studierna presterar pojkar bättre än flickor i matematik, naturvetenskapligt kunnande, fysik, kemi, geovetenskap och miljökunskap – trots detta har pojkarna lägre betyg i matematik samt alla naturvetenskapliga ämnen), och enligt Peter Norberg – doktor i etik på Handelshögskolan i Stockholm – växer efterfrågan av ”feminina egenskaper” på arbetsmarknaden.⁷⁹ Vidare kan man fråga sig hur mannen kan vara norm när det är just män, inte kvinnor, som stängs ute från universiteten och inte bara diskrimineras i skolan utan även i rättssalen (mer information om detta längre fram i detta kapitel), plus att det är, som jag redogjort för tidigare, socialt accepterat för en kvinna att misshandla en man men definitivt inte vice versa, samt fullt tillåtet att skriva så pass nedlåtande artiklar om män i landets största nyhetstidningar att texterna hade resulterat i en polisanmälan hade exempelvis etnicitet pekats ut på samma sätt. I dag betraktas män som *potentiella våldtäktsmän*, och i ett samhälle där män inte ens behöver begå ett brott för att klassas som skyldiga tills motsatsen bevisats, är det desto troligare att tesen ”mannen är norm” åsyftar en tidsera som inte längre är aktuell – i stället är det mannen som i dag måste ta avstånd från allt som betraktas som manligt för att ”godkännas” av samhället; någonting som trubaduren Loke Nyberg ironiserar över i *Schysta killens sång* från 2006:

Jag är den schysta killen / Ja, ni vet den där promillen av oss män som faktiskt inte bara glor på dina bröst / Som gillar konst och pelargoner / Aldrig vinner diskussioner enbart för jag nyttjar styrkan i min röst / Som kan ge råd och stöd och tröst / Jag är förstående och mjuk / Jag säger snopp och inte kuk / Och när din kille har gjort slut är det hos mig du gråter ut [- - -] / Jag är så P.K. man kan bli / Härskarteknik- och fördomsfri / Om jag är feminist? Jag ber! / Numer är jag nog mer av queer [- - -] / I ett sjukt patriarkat är jag din manlige kamrat / Jag gör mitt allra bästa för att vara genusobjektiv [- - -] / Och det är klart att jag försvarar dig mot andra onda karlar / Ber om ursäkt för vår usla existens / Jag lider med din mens / Ser inget kön bara person / Jag finner ingen attraktion i den nervösa energin hos en kåt och glad blondin / Nej, om en kvinna nånsin skulle få mig kär, ska hon va' vildvuxen och lesbian och SCUM-reaktionär / Ja, sån är din schysta kille, för det var väl så du ville att jag skulle vara för att kunna godkännas som vän? / Att jag är blek och len i hyn, bisexuell och androgyn / En form av acceptabelt undantag bland män som insett sanningen: Min manlighet är blott ett skal / Jag vill bli genusneutral / Göra bot och

⁷⁸ Christina Hoff Sommers, *The War Against Boys: How Misguided Feminism is Harming Our Young Men*, Simon & Schuster, New York, N.Y., 2000, s. 13 ff. Elise Claeson, ”Genu(s)teoretikerna har lärt sig maktens arrogans”, *Svensk Tidskrift*, http://www.svensktidskrift.se/2004-3/2004-3-27_29.html (2010-11-25). Pelle Billing, ”Mäns sexualitet i feminismens rike”, <http://www.pellebilling.se/2010/06/mans-sexualitet-i-feminismens-rike/> (2010-12-31).

⁷⁹ Maria Nycander, ”Pojkars och flickors betyg: En statistisk undersökning”, Uppsala universitet, Institutionen för lärarutbildning, 2006, s. 10. Peter Norberg, ”Sjuka mansideal fick börserna att krascha”, *Expressen*, <http://www.expressen.se/debatt/1.1319656/sjuka-mansideal-fick-borserna-att-krascha> (2011-01-12).

bättring och radera, operera och kastrera varenda del av mig som upplevs maskulin /
Sen kan vi tjura med varann och sjunga alla män är [...] svin⁸⁰

Även litteraturen gjorde en vändning, och kvinnors våld mot män uppmärksammades i Glen Forreستgates självbiografiska debutbok *När mardrömmen blev sann*, där Forreستgate, en storvuxen man, berättar om hur han systematiskt misshandlades av sin betydligt mindre flickvän under flera år, och uppmärksammar samhällets totala oförståelse kring kvinnors våld mot män, i synnerhet polisen som avfärdade Forreستgates rop på hjälp med: ”Du är väl karl!”⁸¹ Även Michael Alonzo, sångaren i KSMB, uppmärksammade kvinnors våld mot män i boken *Ge aldrig upp!*, liksom krönikören Ronnie Sandahl problematiserade mansrollen i debutromanen *Vi som aldrig sa hora*.⁸² En ytterligare bok värd att notera är Thérèse Juels *Fällda för sexövergrepp - om rättsfall i Sverige*, som illustrerar hur männens ord får allt mindre betydelse i den svenska rättssalen – en bok som författaren och journalisten Jan Guillou kallade för ”den mest uppskakande text jag läst om det svenska rättssamhället. Och jag har läst mycket i ämnet.”⁸³

En av de i sammanhanget viktigaste böckerna skulle dock skrivas av journalisten Monica Antonsson: *Mia: Sanningen om Gömda*. I *Sanningen om Gömda* visar Antonsson att Liza Marklunds bok *Gömda* inte alls är den sanna berättelse som boken marknadsfördes som, utan är till stora delar uppdiiktad, vilket bör betraktas som ytterst uppseendeväckande med tanke på att boken användes i kampanjen om kvinnofrid, där Marklund uppmanade svenska folket att ha boken i åtanke ”när ni ser kampanjen” eftersom ”[d]etta är dagens sanning”.⁸⁴

Men de största diskussionerna kring män och manlighet har tagit plats i bloggösfären, där flera bloggare har uppmärksammat det svenska samhällets ovilja att se de problem pojkar och män möts av i dag. Exempel på missförhållanden som diskuteras på dessa bloggar är:

- 75 procent av alla hemlösa är män.⁸⁵
- Självordsfrekvensen är mer än dubbelt så hög bland män jämfört med kvinnor (och är den vanligaste dödsorsaken bland män mellan 15-44 år).⁸⁶
- Mer än 90 procent av alla arbetsrelaterade dödsfall tillfaller män.⁸⁷

⁸⁰ Loke, ”Schysta killens sång”, *Undergroundvisans härförare*, <http://www.lokeloke.se/sangerna.php> (2010-12-05).

⁸¹ Adlibris, ”När mardrömmen blev sann”, <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9197795151> (2010-11-24).

⁸² Adlibris, ”Ge aldrig upp!”, <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9172321172> (2010-11-24). Adlibris, ”Vi som aldrig sa hora”, <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9146216723> (2011-01-01).

⁸³ Adlibris, ”Fällda för sexövergrepp : om rättsfall i Sverige”, <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9153434730> (2010-12-05).

⁸⁴ Tonchi Percan, ”Liza Marklund bluffar om kammarrätts ändring”, *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/node/4195%23comment-196620> (2010-12-01). BTJ Förlag, ”Omklassificering av Gömda” <http://corp.btj.se/public/templates/btjblog.aspx?postid=69> (2010-11-29).

⁸⁵ Pelle Billing, ”Medicin, alkohol och makt”, <http://www.pellebilling.se/2009/11/medicin-alkohol-och-makt/> (2010-12-10).

⁸⁶ Pelle Billing, ”Mäns förhöjda dödlighet”, <http://www.pellebilling.se/2010/04/mans-forhojda-dodlighet/> (2010-12-10).

⁸⁷ Oh the Irony!, ”Pelle Billing ger utmärkt intervju”, <http://sarcasmorama.blogspot.com/2010/04/pelle-billing-ger-utmarkt-intervju.html>

- Fler pojkar än flickor har haft sex mot betalning – trots detta är manlig prostitution någonting som varken polisen eller socialtjänsten arbetar med.⁸⁸
- Forskning visar att pojkar inte bara får sämre betyg än flickor för samma prestationer i skolan – när flickor får sämre betyg än pojkar i de nationella proven ändrar man upplägget tills flickorna är ikapp (men avstår från att göra det samma när situationen är den omvända).⁸⁹
- Män döms till hårdare straff än kvinnor för samma brott.⁹⁰
- I regeringens handlingsplan mot våld inkluderas endast våld mot kvinnor, samkönat våld samt hedersvåld, men inte kvinnors våld mot män.⁹¹
- Kvinnor sägs ha två jobb – förvärvsarbetet samt det obetalda arbetet hemma – men SCB:s (Statistiska centralbyrån) undersökning *Tid för vardagsliv: Kvinnors och mäns tidsanvändning* visar att kvinnor och män jobbar lika många timmar per vecka.⁹²
- Kvinnor sägs vara lönediskriminerade (en återkommande siffra är att kvinnor tjänar 80 % av vad män tjänar), men flera rapporter – bland annat utförda av JämO (Jämställdhetsombudsmannen) och Arbetsgivarverket – påvisar att den påstådda lönediskrimineringen är ”ett gravt falsarium”.⁹³

Man kan sammanfatta bloggarnas kritik med ett löp hämtat ur en humortidning: ”Jättekomet hotar slå ut allt liv på jorden – kvinnor värst drabbade”.⁹⁴ Det vill säga där människor missgynnas i samhället uppmärksammas endast kvinnors utsatthet. Man kritiserar att samhället inte vill erkänna att pojkar och män kan vara offer, och ett exempel på hur denna ovilja tar sig uttryck är då en av bloggarna, Pelle Billing, uppmuntrade medlemmar på diskussionslistan ”genuslistan” (driven av Nationella sekretariatet för genusforskning) att gratulera en man på den internationella mandagen den 19 november 2010, och möttes med mycket bittra reaktioner: Sarah Ljungquist – ansvarig för genusvetenskap vid högskolan i Gävle, samt för Skol-

(2010-12-10).

⁸⁸ Pelle Billing, ”Fler pojkar än flickor säljer sex”, <http://www.pellebilling.se/2009/09/fler-pojkar-an-flickor-saljer-sex/> (2010-12-10). Erik Sidenbladh, ”Fler pojkar än flickor säljer sex”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fler-pojkar-an-flickor-saljer-sex_435659.svd (2010-12-10).

⁸⁹ Pelle Billing, ”Pojkars ’antipluggkultur’”, <http://www.pellebilling.se/2010/04/pojkar-antipluggkultur/> (2010-12-10). Pelle Billing, ”Blandad kompot”, <http://www.pellebilling.se/2010/12/blandad-kompott/> (2010-12-10).

⁹⁰ Pelle Billing, ”Gärningsmannen är en kvinna”, <http://www.pellebilling.se/2010/01/garningsmannen-ar-en-kvinna/> (2010-12-10). Pelle Billing, ”Ny studie: Kvinnor får lägre straff”, <http://www.pellebilling.se/2010/05/ny-studie-kvinnor-far-lagre-straфф/> (2010-12-10).

⁹¹ Pär Ström, ”Regeringen accepterar kvinnors våld mot män”, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/04/17/regeringen-accepterar-kvinnors-vald-mot-man/> (2010-12-10).

⁹² Pelle Billing, ”Statistik till minpappa.nu”, <http://www.pellebilling.se/2009/12/statistik-till-minpappanu/> (2010-12-10).

⁹³ Genderrorism, ”Löneskillnaderna är i princip obefintliga!”, <http://genderrorism.blogspot.com/2009/12/loneskillnaderna-ar-i-princip.html> (2010-12-10).

⁹⁴ Håkan Eriksson, ”Jämställdhetspolitik utmanar demokratiska värden”, *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/artikel/2010/08/26/j-mst-llldhetspolitik-utmanar-demokratiska-v-rden> (2010-12-01).

verkets fortbildning *Jämställdhet i skolan* – svarade: ”Varför bara gratulera idag, varför inte alla de andra 363 mansdagarna per år?” och Anna Malmquist ansåg ”att använda en sådan dag till att särskilt gratulera män för att de är män känns kvävande.”⁹⁵ Trots att en överväldigande majoritet av alla självmord begås av pojkar och män, trots att majoriteten av alla hemlösa är män och att fler pojkar än flickor prostituerar sig, et cetera, tycks det svenska samhället oförmöget att reflektera över detta – utan fastslår nonchalant att alla dagar på året utom den internationella kvinnodagen är ”tillägnade” män. Det förefaller som om det svenska samhällets enträgna strävan efter att peka ut de få männen på toppen har gjort det totalt inkapabelt till att identifiera resten av männen på botten.

Som parentes är det dock viktigt att påpeka att ovan nämnda rapporter och ämnen som diskuteras på bloggarna aldrig har mynnat ut i vidare debatt, och framför allt har inga planer på att förändra männens situation presenterats. När partnervåld exempelvis diskuteras i media är det uteslutande mäns våld mot kvinnor som står på agendan.

5.5. En mer nyanserad mansbild i svensk film

5.5.1. Hata Göteborg och Linas kvällsbok

Behovet av en mer nyanserad debatt kring manlighet hade även nått filmbranschen, om än i något mer subtil form. Ett exempel är *Hata Göteborg* (Robert Lillhonga, 2007), en film som snabbt presenterar grabbgänget i samma stereotypa anda som kommit att bli så vanligt inom svensk filmproduktion: De är våldsamma, stökiga, gapiga, et cetera. Men detta är bara en fasad, innan filmen låter sina åskådare krypa in under skinnet på de unga männen, och därmed problematiserar vad det är som gör dem arga, ängsliga alternativt sorgsna. Filmen nyanserar med andra ord mansrollen rejält.

En annan film värd att uppmärksamma är *Linas kvällsbok* (Hella Joof, 2007), som liksom *Fjorton suger*, *Hip hip hora!* och *Säg att du älskar mig* låter flickorna ta mycket plats. Skillnaden den här gången är att pojkarna tillåts ta mer plats än de har gjort på länge; de är inte längre lövtunna stereotyper vars enda drivkrafter är att ruinera livet för det motsatta könet. I den mån det faktiskt förekommer osympatiska pojkar är förekomsten av osympatiska flickor minst lika stor. Som kontrast mot flickorna i ovan nämnda filmer tillåts flickorna i *Linas kvällsbok* även att tycka om pojkar utan att bestraffas för det, och de tillåts också att dricka alkohol utan att bli våldtagna, vilket var ett vanligt motiv i svensk film under tidigt 00-tal.

⁹⁵ Pär Ström, ”Pelle Billings hyss retar upp feminister”, *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/22/pelle-billings-hyss-retar-upp->

Korfattat kan man beskriva *Linas kvällsbok* som en film som varken är ute efter att cementera ett visst kön i rollen som offer alternativt förövare, utan som en film där båda könen tillåts begå misstag.

5.5.2. Eva förvandlas till Adam

Ett ytterligare exempel på det mer nyanserade mansporträttet under sent 00-tal är *Darling* (Johan Kling, 2007), som konsekvent växlar mellan en kvinnlig och manlig huvudperson tills deras båda världar kolliderar med varandra. Främst anspelar *Darling* på klass: Den kvinnliga huvudkaraktären Eva (Michelle Meadows) representerar överklass, medan Bernard (Michael Segerström) inledningsvis representerar medelklass, för att snabbt klättra ned på samhällssteget under filmens gång. Jag anser dock att porträttet av både Eva och Bernard är värt att uppmärksamma, då deras könsroller skiljer sig så drastiskt mot hur manligt och kvinnligt har porträtterats de två senaste decennierna i svensk film. Främst är Eva värd att placera under den analytiska luppen, men även den godhjärtade Bernard, som Helena Lindblad på *Dagens Nyheter* kallade "[s]å provocerande fel i vår jagstarka tid, samtidigt som han är så gripande med all sin värme och välvilja."⁹⁶

Filmen etablerar Bernards karaktär snabbt och effektivt, och redan inledningsvis får vi som åskådare veta att Bernards fru inte längre vill veta av honom, utan lämnar honom för en yngre kille, vilket Bernard vid ett flertal tillfällen uppger att han har "förståelse" för. Genom telefondialog får vi också lära oss att hans dotter betraktar sin far med en besk avsmak. Bernards ekonomiska status sjunker hastigt, och efter många motgångar hamnar han slutligen på McDonald's, där hans arbetsuppgifter bland annat består av att tillreda hamburgare.

Eva gör också en liknande resa. Efter att ha blivit påkommen med en otrohetsaffär blir hon lämnad av sin kille, och strax därefter förlorar hon sitt jobb vilket leder till att hon så småningom vräks från sin lägenhet, tills hon slutligen tvingas ta ett jobb på McDonald's, där hon träffar Bernard.

Det som skiljer Eva från Bernard är sättet de båda tacklar sin situation på. Där Bernard hela tiden biter ihop och försöker se ljuset i sin kolsvarta tillvaro, väljer Eva att i stället skylla ifrån sig: När hon får sparken på grund av bristfällig service skyller hon på kunderna, och när hon blir vräkt vägrar hon tro att det "bara" kan bero på att hon låtit bli att betala räkningarna. Inte ens när hon försöker reklamera ett klädesplagg, och expediten påpekar att de inte kan ta

feminister/ (2010-12-28).

⁹⁶ Helena Lindblad, "Darling", *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/kultur-noje/filmrecensioner/darling-1.443062> (2010-11-24).

tillbaka någonting som redan har använts, kan hon erkänna sina misstag, utan muttrar i stället irriterat över vad hon betraktar som dålig service. Eva är helt oförmögen att se sina egna brister, och påminner i mångt och mycket om hur Adam porträtterades i *Adam & Eva*, det vill säga som självupptagen, känslökall och falsk.

Helena Lindblad, som uppmärksammade Bernard för sin välvilja, uppmärksammar även Evas osvikliga förmåga att ”droppa överlägsna, bortskämda oneliners med uttryckslöst ansikte samtidigt som det blir allt kallare och tommare omkring henne [...]”⁹⁷ Det med all rätt, för Eva, med sitt råa, kalla sätt, påminner inte om någon annan kvinna som skildrats inom svensk film de senaste tio åren. Att Eva är så påfallande känslökall behöver förvisso inte tolkas som att regissören tillika manusförfattaren, Johan Kling, vill belysa att män inte har monopol på dåligt uppförande. Det kan helt enkelt vara så att han vill porträttera en individ som har svårt att stå för sina misstag, och att denne råkar vara just en kvinna. Men det är ändå intressant att se hur en svensk film skildrar så många kvinnor – Eva, Bernards fru samt hans dotter (för att inte tala om Evas väninnor som ständigt nedvärderar den som för stunden inte är närvarande) – så kalla, falska och oempatiska, då så många filmer under 00-talets första hälft porträtterade kvinnor som om de är stöpta i rollen som offer.

Även *Farsan* (Josef Fares, 2010) skildrar män på ett mycket positivt sätt, och tillåter männen att reflektera över sin roll i samhället. (En ytterligare intressant detalj är att de under tidigt 00-tal återkommande TV-spelen med starka våldsinslag här har bytts ut mot harmlösa bilspel.)

5.5.3. ”Möt kvinnorna från helvetet”

TV-bolagen visade liknande tendenser gällandes nyanseringen av det manliga porträttet. November 2010 visade TV3 *Möt kvinnorna från helvetet* (TV3, 2010-11-22, 22:00) i samband med serien *Kvinnors hemliga liv*, som inte bara uppmärksammade kvinnors våld mot män, utan även att detta samtalsämne är tabubelagt i Sverige.⁹⁸ De intervjuade kvinnorna presenterades med namn samt titeln ”förövare”, liksom männen titulerades ”misshandlad”, det vill säga männen porträtterades som offer, vilket ändå får betraktas som banbrytande med tanke på hur starkt könsmachtsteorin har genomsyrat diskussioner kring manligt och kvinnligt under de två senaste decennierna.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ TV3 Play, *Kvinnors hemliga liv: Möt kvinnorna från helvetet*, <http://www.tv3play.se/play/237096/?autostart=true> (2010-11-24).

5.6. Mansfrågor fortfarande en parentes

Det är värt att poängtera att de mer nyanserade diskussionerna om män och manlighet förs på privata bloggar, och att TV-program som *Möt kvinnorna från helvetet* tillhör sällsynta inslag. Det är sällan media väljer att diskutera utsatta män över huvud taget, och när diskussionen väl förekommer mynnar den inte ut i vidare debatt.

Även de som väljer att forska kring utsatta män möts av idogt motstånd. Som exempel blev Heidi Wasén och Camilla Palmberg ifrågasatta av ämnesvalet då de presenterade *Slagen man*, och hade stora svårigheter att hitta en handledare som ens ville hjälpa dem.⁹⁹

Det är också värt att poängtera att även om det har dykt upp filmer under sent 00-tal som förvisso erbjudit ett mer nyanserat mansporträtt, har detta inte resulterat i debatt. Filmerna må leverera en mer nyanserad bild av ”manlighet”, men det är inte *manligheten* som sätts i fokus, utan förekommer endast som en subtil detalj i periferin. Filmerna kan definitivt inte definieras som filmer som behandlar ”mansfrågor” i samma anda som exempelvis *Fjorton suger*, *Hip hip hora!* och *Säg att du älskar mig* skildrar ”kvinnofrågor”. I stället präglas några av de absolut största titlarna under 00-talets senare hälft starkt av könsföreläsningssteorin, och det finns en rimlig förklaring till detta.

6. Kritiken mot radikalfeministiska teorier avfärdas

6.1. Könsföreläsningssteorin – ett känsligt ämne

Den kritik som uppstod under 00-talet fick aldrig riktigt fäste. I stället för att *besvara* kritiken tycktes meningsmotståndare mer intresserade av att *förklara* den, ofta genom att hänvisa till någon form av diagnos: Den kritik som exempelvis Bo Rothstein frambringade menade genusforskare härstamma ur en personlighetsstörning.¹⁰⁰ En annan förklaringsmodell var att kritiken var ”typiska uttryck för en hotad mansbild”, ”ett framvällande kvinnohat” och byggde på ”förnekelse, skyggglappar och en bekväm försvarsställning.”¹⁰¹

Det har även rapporterats om att ett ifrågasättande av könsföreläsningssteorin och den rådande jämställdhetsdiskursen kan få ödesdigra konsekvenser. En pappaledare i Östersund fick ex-

⁹⁹ Thomas Lerner, *Kvinnovåld mot män tystras ner*, (2010-12-15).

¹⁰⁰ Elise Claeson, ”Genu(s)teoretikerna har lärt sig maktens arrogans”, *Svensk Tidskrift*, http://www.svensktidskrift.se/2004-3/2004-3-27_29.html (2010-11-25).

¹⁰¹ Sanna Rayman, ”Feministisk folkbildning för högersinnade”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/feministisk-folkbildning-for-hogersinnade_2596949.svd (2011-01-06). Elise Claeson, ”Genu(s)teoretikerna har lärt sig maktens arrogans”, Emanuel Åhlfeldt, ”Den vanliga mannens förnekelse”, (2010-11-25). *ETC*, <http://www.etc.se/artikel/9648/den-vanliga-mannens-foernekelse/> (2010-11-28).

empelvis sparken efter att ha ifrågasatt könsmaktsteorin.¹⁰² Det har även gjorts gällande att när chefredaktören på *Villaliv* skrev om diskrimineringen mot män i samband med vårdnadstvister på sin privata blogg, inledde meningsmotståndare en förtalskampanj som resulterade i att hon avskedades från sitt arbete.¹⁰³ En annan i sammanhanget viktig händelse tillskrivs Tommy Sandström, som blev falskt anklagad för grov kvinnofridskränkning:

Blåslagen av min före detta hustru isolerades jag i en liten cell på polishuset i Uppsala utan någon kontakt med omvärlden i tre dygn. Detta i sig strider emot både häktninglagen och häktningsförordningen. Cellen städades aldrig under den tiden jag satt anhållen och jag fick inte ens läsa en tidning. Jag behandlades som en av Sveriges tyngsta brottslingar; blev både DNA-toppsad, fick lämna fingeravtryck och utsattes möjligen senare för telefonavlyssning. Värst av allt; jag nekades tillgång till mina livsviktiga astmamediciner. Om jag fått en astmachock i den hemskt ostädade cellen så kunde jag helt enkelt ha dött.¹⁰⁴

Sandström stämde svenska staten för brott mot mänskliga rättigheter – det vill säga principen att alla människor är oskyldiga tills motsatsen bevisas – och vann. Dock ville ingen rapportera om händelsen:

Överallt fick jag intrycket att det fanns någon form av tyst överenskommelse om att historier likt min inte ska publiceras, eftersom media generellt vill främja en uttalad eller outtalad feministisk agenda. [- -] Svenska Dagbladets reporter ville till exempel inte ta tag i mitt fall eftersom han ansåg att allt för många kvinnor dödades i hemmet av sin make eller sambo. Jag förstod aldrig vad det hade med min historia att göra.¹⁰⁵

Även anställda på NCK (Nationellt centrum för kvinnofrid), som riktat kritik mot både ledningen och arbetsmiljön, har visat prov på den rädsla som existerar angående kritik mot den rådande ordningen. I artikeln *Massiv kritik mot NCK:s ledning* från 2010 sade en av de intervjuade att "[k]änslan för oss som jobbar på golvet är att verksamheten bara är ett ansikte utåt. Ledningen har aldrig eftersträvat kvalitet", och en av de andra intervjuade nämnde: "De vill bara ha statistik, hur många kvinnor som kommer, hur många gånger och så vidare. Ibland tänker jag att det vi gör bara är som en snygg kartong som är helt tom invändigt [...]."¹⁰⁶ Några av de intervjuade kvinnorna motiverade deras anonymitet med: "Jag är skiträdd för

¹⁰² Eva Janzon, "Ställde inte upp på könsmaktsordningen – sparkades som pappagrupsledare", *Världen Idag*, http://www.varldenidag.se/index.php?option=com_content&task=view&id=7168&Itemid=98 (2010-11-25).

¹⁰³ Fredrik Olsson, "Chefredaktör sparkades efter förtalskampanj", *Dagens Juridik*, <http://www.dagensjuridik.se/2009/12/chefredaktorsparkades-efter-fortalskampanj> (2010-12-02).

¹⁰⁴ Pär Ström, "Tommy stämde staten – och vann!", <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/10/genustrakasserad-man-stamde-staten-och-vann/> (2011-01-04).

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Fredrik Dahlström, "Massiv kritik mot NCK:s ledning", *UppsalaTidningen*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HgS9NUTCJUsJ:direktpress.drumedar.net/sv/upsalatidningen/Aktuellt/nyheter/Kritik-mot-NKC/+%22kritik+mot+nkc%22&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se> (2010-12-15).

deras förmåga att sätta käppar i hjulet för ens akademiska karriär”, och ”de är inga man vill gå i clinch med”.¹⁰⁷ (Till detta kan läggas att kritiken mot NCK har pågått länge – redan 2007 skrev Klara Edlund, fil. dr. och leg. psykoterapeut, en rapport om NCK som vittnade om klara missförhållanden i organisationen, men Edlund hotades allvarligt och rapporten förbjöds att spridas.¹⁰⁸)

Ovanstående exempel visar att det existerar en mentalitet som inte välkomnar vare sig en bredare debatt av mansrollen eller ett ifrågasättande av könsmaktsteorin, och att det råder en befogad rädsla bland dem som känner ett behov av att nyansera jämställdhetsdiskursen eller ens ifrågasätta den rådande ordningen.

6.2. Könsmaktsordningen som tema mer subtil under sent 00-tal

Viljan att ignorera mansfrågor och att ”klamra sig fast” vid könsmaktsteorin går utan svårigheter att spåra i den svenska filmproduktionen under sent 00-tal. Skillnaden mot tidigt 00-tal, med *Ett hål i mitt hjärta* som exempel, är att dess förekomst blivit något mer subtil. Filmerna predikar inte längre om att ”alla de som gör de sjukaste och äckligaste sakerna” är män, utan använder sig mer av scenarier för att driva fram sina poänger. Ett exempel är *När mörkret faller* (Anders Nilsson, 2007), där man får följa ett antal olika livsöden som alla har en gemensam nämnare: De faller alla offer för manlig ondska. Männerna som porträtteras är kontrollerande, svartsjuka och våldsamma. De enda männen som står ut för sin ”godhet”, Aram (Reuben Sallmander) och Peter (Per Graffman), är filmen mycket noga att framhäva som homosexuella. På samma sätt som man i tidiga 90-talsfilmer markerade att ”onda” män stod utanför gruppen genom att hänvisa till exempelvis alkoholism eller psykopati, markerade man i stället på 00-talet att de enda ”goda” männen är de som står utanför den genuint onda, heterosexuella gruppen som definierar det maskulint farliga.

I *När mörkret faller* riktar man även en viss kritik mot den nya forskningen som behandlar kvinnors våld mot män, och detta genom att låta Carina (Lia Boysen) kasta en pocketbok mot sin make, Håkan (Peter Engman), efter att ha blivit våldsamt misshandlad av honom. Senare i filmen använder Håkan detta som ”ursäkt” för sin misshandel, och påpekar under ett polisförhör att Carina minsann också har brukat våld. Scenens funktion är att leda åskådarna till att tro att kvinnor endast slår i självförsvar, vilket är en vanlig tes inom jämställdhetsdiskursen.¹⁰⁹ DVD-utgåvan av filmen kommer även tillsammans med en

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Fredrik Dahlström, ”Obekvämt rapport förbjöds att spridas”, *Uppsalatidningen*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HgS9NUTCJUsJ:direktpress.drumedar.net/sv/uppsalatidningen/Aktuellt/nyheter/Kritik-mot-NKC/+%22kritik+mot+nkc%22&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se> (2011-01-12).

kursen.¹⁰⁹ DVD-utgåvan av filmen kommer även tillsammans med en dokumentär, som bland annat belyser mäns våld mot kvinnor. Att kvinnors våld mot män förekommer varken nämns eller ens antyds existera. Detta går väl ihop med hur den samtida samhällsdiskursen om kvinnors våld mot män löd under sent 00-tal. Bland annat skrev Liza Marklund följande i *Expressen* 2008: ”Våldet mot kvinnor är specifikt. Det finns ingen, eller mycket liten, motsvarighet åt andra hållet. Det är män som slår, dödar och våldtar kvinnor. Det omvända är ytterst sällsynt.”¹¹⁰ Detta trots all forskning som visar motsatsen. (I Finland, exempelvis, är det betydligt vanligare att pojkar har blivit misshandlade av sina flickvänner, än tvärtom.¹¹¹)

6.3. Det onyanserade mansporträttet återvänder med full kraft

I *Män som hatar kvinnor* (Niels Arden Oplev, 2009) skildras män uteslutande som maktgalna, stökiga och benägna att ta till våld bara man tittar åt deras håll. Bortsett från filmens främste antagonist – som presenteras som sympatisk ända fram till slutet, då det framgår att det är han som är den sadistiske mördaren filmen kretsar kring (det vill säga: alla män, inklusive de som ger ett gott intryck, är potentiella våldsverkare) – skildras endast huvudkaraktären, Mikael Blomkvist (Michael Nyqvist), på ett tilltalande sätt filmen igenom; möjligen även Henrik Vanger (Sven-Bertil Taube) som har en liten men betydelsefull roll.

En karaktär värd att uppmärksamma är Nils Bjurman (Peter Andersson), förmyndare till Lisbeth Salander (Noomi Rapace). Han introduceras som sliskig, oerhört kontrollerande och osympatisk. Hans agerande är vad jag skulle vilja kalla för en direkt illustration av vad Eva Lundgren benämner i *Slagen dam* som *våldets normaliseringsprocess* (för mer information om *våldets normaliseringsprocess*, se 5.3.2.), för redan under Nils första samtal med Lisbeth ger han henne en besk blick, innan han faller en grovt nedsättande kommentar angående hennes utseende.¹¹² Därefter börjar hans maktbehov att träda fram allt tydligare. Han tar kontrollen över Lisbeths ekonomi, och det fysiska våldet trappas upp. Först kommer en örfil, sedan ett slag med knuten hand. Därefter växer odjuret fram i honom, varpå han våldtar Lisbeth samtidigt som han grymtar fram sadistiska fraser.

¹⁰⁹ Louise Danielsson, *Våld i nära relationer*, s. 45.

¹¹⁰ Liza Marklund, ”Liza Marklund: Zenia-domen är vansinne”, *Expressen*, <http://www.expressen.se/kronikorer/lizamarklund/1.1050736/liza-marklund-zenia-domen-ar-vansinne> (2011-01-06).

¹¹¹ HELSINGFORS TT-FNB, ”Finska flickor slår oftare än pojkar”, *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/finska-flickor-slar-oftare-an-pojkar_3382735.svd (2010-12-29).

¹¹² Eva Lundgren (red.), *Slagen dam*, s. 17 f.

Att element ur rapporten *Slagen dam* går att vaska fram i *Män som hatar kvinnor* är ingen slump. *Slagen dam* var en av inspirationskällorna bakom boken som filmen är baserad på, och författaren, Stieg Larsson, sympatiserade med Eva Lundgrens forskning.¹¹³

6.4. Män som hatar kvinnor – förövare på olika villkor

Det som gör *Män som hatar kvinnor* – eller hela *Millenniumtrilogin*, för den delen – så angelägen i denna uppsats är inte bara sättet männen skildras, utan även porträttet av Lisbeth Salander. För i *Män som hatar kvinnor* finns det två typer av förövare: De manliga förövarna, samt den typen av förövare Lisbeth företräder. Olaga hot, grov misshandel samt dataintrång vid ett flertal tillfällen är några av de brott Lisbeth gör sig skyldig till under trilogins resa. Hon förskingrar dessutom tre miljarder kronor, och kan även tolkas ha sin brors död på sitt samvete.

På den punkten skiljer sig inte Lisbeth särskilt mycket från männen i *Millenniums* värld. Hon är minst lika våldsam. Det som däremot skiljer henne från männen är hur hennes brott skildras. Varje gång Lisbeth ska begå ett brott är filmens upplägg noga utstakat så att vi som åskådare ska ta ställning till henne. Som åskådare tycker vi att hon har rätt att misshandla sin förmyndare, vi gläds åt att hon blir ekonomiskt oberoende och att hennes våldsamme bror inte längre kommer att besvära henne. Filmen är med andra ord mycket noga med att ge Lisbeth en tydlig *anledning* till att begå sina olagliga handlingar. Männens brott i *Millenniumtrilogin* problematiseras dock inte på samma sätt; orsaken bakom deras handlingar sammanfattas i stället av antagonisten Martin Vanger (Peter Haber), när han förklarar varför han torterar och våldtar kvinnor: ”Jag lever ut var mans innersta dröm. Jag tar vad jag vill ha.”

Således illustrerar Lisbeth Salander indirekt att problemet med män är inte bara *vad de gör*, utan även att det är just *män som gör det*. Sättet kvinnor och män bedöms i *Män som hatar kvinnor* återspeglar därmed det svenska samhället alldeles ypperligt. I september 2009 skrev *Aftonbladet* om en händelse som utspelades i Ryssland, där en man försökte råna en skönhetssalong, men blev nedslagen av föreståndarinnan som kedjade fast honom vid ett element och våldtog honom i tre dagar.¹¹⁴ Artikeln fick stor spridning i bloggssfären, och bloggerskan Vronkan skrev följande:

Nu när jag kom hem från jobbet satte jag mig och läste vad alla bloggare tycker om

¹¹³ Eva Lundgren, ”Stieg Larsson hade inte kunnat skriva om Lisbeth Salander i dag”, *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/node/4458> (2010-11-16).

¹¹⁴ Viktor Ginner, ”Hon tog rånaren som sin sexslav”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article4914811.ab> (2010-12-15).

händelsen. And you know what? Det är fan ta mig **skrämmande**!!
Övervägande majoritet verkar tycka att detta är **bra**. (???) Diana tycker rånaren blir "Ägd". Alisa skrattar. "Kvinna, tjej och tant" tycker att den kvinnliga förövaren är företagsam. Ninni är imponerad och jublar "YOU GO, GIRL!". Nettan skrattar ihjäl sig.
Så fortsätter det i blogg efter blogg efter blogg.¹¹⁵

Därefter spekulerade Vronkan över hur reaktionerna hade sett ut om rollerna varit de ombytta ("Om det varit en manlig butiksinnehavare som kedjat fast och våldtagit en kvinnlig rånare så hade inte en jävel garvat!"), men blev tillrättavisad redan i första bloggkommentaren av användaren "JEANETTE":

Du kan ju inte säga att det hela inte var lite komiskt för det var det. Å nej det är aldrig rätt att våldta någon vare det sig är man eller kvinna men fan en bra rolig artikel var det.

Det hela gick upp på att det blev inte som han tänkt sig.

Bessevisse kallas såna som du som inte kan se små ljusglimtar i mörkret¹¹⁶

Inställningen är talande för både det svenska samhället, och majoriteten av de svenska filmerna: Män varken kan eller får betraktas som offer, liksom kvinnliga förövare inte uppfattas som förövare. För trots att Lisbeth Salander är en förövare väljer vi att se henne som ett offer; vi ser inte hennes *synder* utan hennes *upprättelse*; hennes rätt att hämnas den värld som behandlat henne fruktansvärt illa. Ändå ger vi aldrig männen samma chans. Som åskådare hurrar vi när Lisbeth Salander använder en spikpistol på sin våldsamme brors fötter, så att han ska stanna på en och samma plats och invänta en säker död. Och inte för en endaste sekund ställer vi oss de frågor Mikael Blomkvist ställer till Lisbeth Salander: Vad har han varit med om? Hur blev han så här? Den enda form av reflektion angående manliga förövare får vi serverade av Lisbeth Salander själv, när hon sammanfattar Martin Vangers existens: "Han mördade och våldtog för att han tyckte om det."

En aktuell fråga som man kan ställa sig gällandes ovanstående resonemang lyder därmed: Är det särskilt konstigt att mannen betraktas som det mest destruktiva av de båda könen, när kvinnans dåliga handlingar aldrig ens räknas?

¹¹⁵ Vronkan, "Det är INTE okej att våldta en rånare!!", <http://jvil.blogg.se/2009/april/det-ar-inte-okej-att-valdta-en-ranare.html> (2010-12-15).

¹¹⁶ Ibid.

7. Sammanfattning av män i svensk filmproduktion

I "Vem behöver *den här* yttrandefriheten? Om filmcensur och rörliga bilders farlighet" nämner Mariah Larsson den allmänna rädsla för den feminina, hysteriska och lättpåverkade massan som existerade före 1900-talet.¹¹⁷ Som exempel hänvisar Larsson till de oanständiga konstverk man fann under utgrävningarna av Pompeji på 1700-talet, som man bestämde att kvinnor inte fick beskåda, eftersom deras psyken inte ansågs kunna hantera de obscena porträtten.¹¹⁸ Därefter nämner Larsson hur rädslan för det feminina kommit att förskjutas under 1960 och -70-talen i och med kvinnorörelsens framfart, och skriver avseende den videovåldsdebatt som uppstod på 1980-talet:

Under videovåldsdebatten och pornografidebatterna är det den maskulint orienterade masskulturen som utmålas som den stora faran. Trots att det finns ett enormt förakt för "tjejkultur" – se exempelvis debatten om *Twilight*-sagan – har den i dag förlorat sin farliga kraftfullhet och utgör inte en del av en hotbild på samma sätt som för hundra år sedan. Om det då var obehagligt att tänka sig en feminint hysterisk massa, är det i dag otäckt att föreställa sig en "manlig" eller maskulin, djurisk, destruktiv och lättpåverkad massa.¹¹⁹

Detta anser jag vara en utmärkt iakttagelse som ringar in hela den svenska, samtida filmproduktionen: Män och manlighet har kommit att bli någonting otäckt och obehagligt per se. Någonting skrämmande. Filmer såsom *Fjorton suger*, *Säg att du älskar mig* och *När mörkret faller* bygger alla på en manlighet som spårat ur, och detta är bara några få exempel i mängden. Vidare skriver Larsson:

Videovåld, TV- och dataspel, internetsajter med våld eller pornografi hotar alla våra pojkar – och i förlängningen oss – snarare än våra flickor. Moralpaniken över att tjejer lägger ut bilder på sig själva på sajter som snyggast.se har, ur det perspektivet, snarare att göra med att flickorna låter sig dras in i vad man uppfattar som en maskulin kultur och betraktar sig själva med pojkarnas – eller ännu värre, männens – ögon.¹²⁰

Precis som man försökte hindra kvinnor från att beskåda verk av sexuell natur på 1700-talet är det i dag männens destruktiva sexualitet (på kvinnans bekostnad) som genomsyrar diskursen, vilket Veronica Palm (riksdagsledamot och ordföranden i Stockholms arbetarekommun) vittnar om i följande motion:

¹¹⁷ Mariah Larsson, "Vem behöver *den här* yttrandefriheten? Om filmcensur och rörliga bilders farlighet", i *Goda sanningar*, Nordic Academic Press, s. 174 ff.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

Så länge det finns pornografi kan vi aldrig uppnå verklig jämställdhet. Vi kan konstatera att i vårt svenska samhälle är sexuella trakasserier ett problem redan i grundskolan. Det är förskräckligt att inte ens våra barn är fria från föreställningar att kvinnor är objekt och tillgängliga för mäns behov, vilket är syftet med pornografin. [...] Pornografi är dokumentation av mäns övergrepp på kvinnor och barn. Budskapet är att kvinnor njuter av sexuellt våld. Att försvara pornografi är att försvara sexuellt utnyttjande i yttrandefrihetens och tryckfrihetens namn.¹²¹

Med andra ord: Om du vill veta varför samhället före 1900-talet så samvetslöst tilläts diskriminera kvinnor utan att någon ens uppfattade det som diskriminering; om du vill veta varför dåtidens folk – kvinnor som män – stod så blinda inför det kvinnoförtryck som existerade, varför så många människor uppfattade det fördomsfulla och slentrianmässiga kvinnohatet som så befogat och naturligt att minsta kritik möttes med hån och smutskastningar och förolämpningar för att sedan avfärdas som tecken på okunnighet; om du vill veta varför ingen stod upp mot det strukturella förtrycket eller hur det kändes att leva i ett samhälle där du blev hatad och föraktad och nedvärderad bara för att du var kvinna; om du är det *minsta* nyfiken på varför det förr var allmänt accepterat att både trakassera och misshandla kvinnor, och hur folk resonerade för att legitimera sitt kvinnoförakt – då behöver du inte göra något så ansträngande som att gräva i gamla historieböcker. Det räcker med en fridfull promenad genom valfri skola eller arbetsplats, där du kan låta dig inandas den genusmentalitet som genomsyrar hela den svenska statsapparaten. Du kan slå dig ned i all bekvämlighet och stillsamt ta del av den svenska jämställdhetsdiskursen som sänds i radio, visas på TV och som det skrivs om i tidningar. Den enda form av kraftansträngning som krävs är att du föreställer dig att männen som diskuteras är kvinnor.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Veronica Palm, ”Motion 2004/05:K258 Pornografi som hinder för verklig jämställdhet”, Sveriges Riksdag, http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&doktyp=mot&rm=2004/05&bet=K258&dok_id=GS02K258 (2010-12-15).

8. Slutsats

Att porträttera män som förövare inom svensk film är ingenting nytt. Män med osympatiska och destruktiva drag har förekommit sedan svenskarna började experimentera med filmkameor, och stereotyperna förekommer naturligtvis även i tidig såväl som sen 90-talsfilm. Det som skiljer tidigt 90-tal från dess senare hälft är dock att manliga förövare var i stark minoritet inom gruppen män. Dessa män skildrades som outsiders, vars egenskaper ofta hade anknytning till någon form av diagnos, exempelvis alkoholism. Deras beteenden varken accepterades eller uppmuntrades av den övriga gruppen.

Ju närmre millennieskiftet svensk film närmade sig, desto fler blev antalet manliga förövare. I filmer under tidigt 00-tal skildrades gruppen män uteslutande som förövare, med någon enstaka ”god” individ i mängden. Med andra ord hade en förskjutning av manlighet skett. Liksom de ”onda” männen stod ut i tidig 90-talsfilm, skulle de ”goda” männen komma att stå ut på ett liknande sätt under 00-talet, och gemensamt för de sympatiska männen var att deras karaktär ofta bröt mot typiskt manligt normer.

En bidragande orsak till förskjutningen av mansbilden är jämställdhetsdiskursen under 90-talet. För samtidigt som behovet av att belysa kvinnan som offer växte i samhället, växte också behovet av att peka ut män som förövare. Detta färgade snabbt av sig på populärkulturen, och filmbranschen var inget undantag. Inledningsvis skildrades männens negativa sidor med glimten i ögat, såsom exempelvis den klumpige Adam i *Adam & Eva*, eller som den fumlige samt något blyge Johan Hulth i *Fucking Åmål*. Därefter antog mansporträttet en betydligt mörkare ton. I mitten av 00-talet, med *Ett hål i mitt hjärta* som tydligt exempel, skildrades manlighet uteslutande som någonting farligt och oberäkneligt, och i ett anmärkningsvärt stort antal filmer tycktes männens enda drivkraft vara att ruinera livet för det motsatta könet. Porträttet återspeglade den diskurs som förts om män och manlighet inom media mycket väl.

Många riktade kritik mot det onyanserade mansporträttet under 00-talet – både den som uppvisats på filmduken samt den diskurs om män och manlighet som förts inom media. Filmkritiker efterfrågade filmer där männens roll problematiserades mer, och kritiker till medias demonisering av manlighet menade på att teorierna grundades i misandri.

Därefter gjorde den ”cinematiska manligheten” en liten men betydelsefull vändning. Visserligen kom filmer som *Darling* valde till

och med att gå ett steg längre och lät männen prova på rollen som offer, och kvinnor rollen som förövare. Dock är det viktigt att poängtera att mansfrågorna inte har stått i fokus i dessa filmer, utan har mest förekommit som en subtil detalj i bakgrunden.

Huruvida mansporträttet kommer att fortsätta utvecklas i en positiv riktning är i dag mycket svårt att svara på. Men med tanke på att de absolut största filmsatsningarna under senare tid (såsom exempelvis *När mörkret faller* och *Millennium*-trilogin) i princip uteslutande använder könsförelseteorin som mall då könsrollerna skapas, är det inte en orimlig tanke att det lär dröja innan en mer nyanserad mansbild får fäste i den inhemska filmproduktionen.

9. Vidare diskussion

Det ständiga porträttet av män som förövare leder oundvikligen till tre viktiga frågor.

1. Hur påverkas samhället?

På universiteten blir kurser som endast välkomnar kvinnor allt vanligare, vilket även tycks gälla andra områden inom utbildningsväsendet.¹²² Nordnets lunchkurs "Börs ABC" är bara en av flera ekonomikurser som inte välkomnar män, och Johan Tidestad, Nordnets Sverigechef, motiverade detta i artikeln *Inga män på Nordnets ekonomikurser* med: "Jag tror att kvinnor tycker att det är skönt att slippa män i den här kursen."¹²³

Detta är ingenting unikt just för skolväsendet. I dag växer antalet gym där män inte är välkomna (och gym som förvisso välkomnar män har särskilda avdelningar där män inte är tillåtna att vistas i), och samma mönster genomsyrar många andra områden i samhället: Det finns badhus och caféer som endast välkomnar kvinnor liksom det finns bokförlag som inte vill ge ut böcker skrivna av män, och det finns fadderorganisationer såsom *ActionAid* som tar avstånd från att hjälpa pojkar liksom det existerar otaliga företag som anordnar informationskvällar där endast kvinnor är välkomna.¹²⁴ Kan det vara så att det negativa porträttet av män i film (och media) har pågått så pass länge, att man tolkar den som absolut sanning och utgår från att kvinnor "tycker att det är skönt att slippa" män, då man utformar aktiviteter där båda könen kan förekomma? Att sätta resonemanget i ett annat perspektiv, genom att använda

¹²² Pär Ström, "Män utestängs från universitetskurser", *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/08/man-utestangs-fran-universitetskurser/> (2010-11-20).

¹²³ Mark Malmström, "Inga män på Nordnets ekonomikurser", *Dagens Industri*, http://di.se/Templates/Public/Pages/ArticlePrint.aspx?pl=219727__ArticlePageProvider (2010-12-01).

¹²⁴ Sveriges radio, "Kvinnogym blir allt vanligare", <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=128&artikel=1568895> (2010-12-01). ActionAid, "ActionAids arbetsområden", <http://www.actionaid.se/omraden/> (2011-01-06). Pär Ström, "Mansfria kvällar har blivit oerhört populära", *Genusnytt*, <https://genusnytt.wordpress.com/2009/10/04/mansfria-kvallar-har-blivit-oerhort-populara/> (2011-01-06).

transgenusmotorn på exempelvis intervjun med Johan Tidestad – ”Jag tror att svenskar tycker att det är skönt att slippa invandrare i den här kursen” – talar ganska högt för att diskrimineringen bygger på fördomar; fördomar som förvisso är enkla att förstå med tanke på den normaliseringsprocess misandri har genomgått de två senaste decennierna, men som varken ursäktar eller berättigar diskrimineringen.

Om man väljer att avfärda resonemanget i stil med ”men alla vet ju hur stökiga alla dessa män är; om männen vill vara med får de se till att skärpa sig först” bör man ha i åtanke att det inte var länge sedan det vita samhället stängde ute svarta människor med precis samma metod; det vill säga att först odla en nidbild av en grupp människor, för att sedan ställa alla inom denna grupp till svars för nidbilden.

2. Hur påverkas flickor och kvinnor?

I ”regissörernas kommentarer” till DVD-utgåvan av *Fjorton suger* står att läsa: ”[Filmen] tar upp problemet med att tjejer blir våldtagna bara för att dom råkar vara lite för fulla på en fest.” Det står inte att *riskan finns*, eller att tjejer *kan* bli våldtagna – det står att *tjejer blir* våldtagna om de dricker omåttligt med alkohol på fest. Flera svenska filmer följer samma devis: Kvinnor som väljer att beblanda sig med män är dömda till att råka illa ut, kanske till och med traumatiseras för livet.

Samtidigt visar forskning att kvinnor är betydligt mer oroade än män för att drabbas av våld, trots att män är betydligt mer utsatta.¹²⁵ Att detta kan ha ett samband med den ständiga bilden av kvinnor som offer och män som förövare är mycket troligt. Att vara uppmärksam på att den här världen inte är så harmonisk och fridfull som man kan önska är en sak – att ledas till att tro att varje fest där det motsatta könet förekommer oundvikligen leder till våldtäkt är en helt annan. Därmed vore det önskvärt med forskning som faktiskt visar hur våra unga flickor (och pojkar också, för den delen) faktiskt påverkas av den ständiga offer/förövare-bild de dagligen matas med. För om det redan i dag är naturligt för flickor och kvinnor att betrakta varje man de möter som en potentiell våldtäktsman, hur kommer då framtidens kvinnor att betrakta män om demoniseringen fortsätter att växa i samma takt?

Vidare kan man även fråga sig hur mycket den ihärdiga bilden av män som förövare försvårar för kvinnor som far illa på grund av en misshandlande partner i homosexuella parförhållanden; det vill säga hur komplicerat är det att söka hjälp för exempelvis en våldsam flickvän när samhället utgår från att den idealiska gärningsmannen är en just en *man*?

¹²⁵ Birgitta Andersson, ”Rädslans rum: Trygghetens rum – ett forskningsprojekt om kvinnors vistelse i trafikrummet”, Lunds universitet, VINNOVA, 2001, s. 7.

3. Hur påverkas pojkar?

”Självuppfyllande profetia” är en term som återkommer med jämna mellanrum inom jämställdhetsdiskursen. Ett exempel i mängden är tesen att kvinnor är något sämre på matematik än vad män är. Detta benämns som en *negativ stereotyp*, och resultatet blir en självuppfyllande profetia: Flickor presterar sämre än pojkar eftersom de redan på förhand letts till att tro att de är sämre.¹²⁶ Detta vill man motverka med *positiva stereotyper*, det vill säga använda starka, kvinnliga förebilder för att öka flickornas självförtroende.¹²⁷

Dock verkar ingen ha reflekterat över vad det ständiga porträttet av män som förövare har för effekt på unga pojkar. För om man vill använda positiva stereotyper för att hjälpa flickor, varför använder man då frekvent negativa stereotyper på pojkar (jag syftar bland annat på hur man lät gymnasielever och värnpliktiga att se *Lilja 4-ever*, i hopp om att detta skulle ”vaccinera” pojkarnas och männens troliga öde som sexköpare, som tidigare nämnt i punkt 4.1.)?

Det är viktigt att ha i åtanke att den svenska regeringen i dag betraktar kön som ”sociala konstruktioner”. Om denna tes verkligen stämmer – att vi alla bara är resultatet av de normer och könsbundna förväntningar som genomsyrar samhället – då måste man rimligen ställa sig frågan: Vad är det egentligen vi konstruerar våra pojkar till att bli?

När du växer upp som pojke i dag lär du dig att du ”lever ett liv där man, bara genom att man är man, deltar i ett kvinnoförtryck”.¹²⁸ Du lär dig att du kommer att växa upp till en potentiell våldtäktsman, och att sannolikheten är stor att du kommer att ruinera livet för kvinnan du säger att du älskar. Detta är väldigt tunga uppgifter för ett ungt sinne att hantera. En av riskerna kring detta är att pojkar som växer upp i dag – som ständigt matas med att deras kön representerar ondska och förtryck per se – vill bevisa sin ”godhet” genom att ta avstånd från ”manlighet”, vilket i praktiken torde leda till att de börjar förakta sitt eget kön.

Resonemanget är inte helt taget ur luften, utan bekräftas på sätt och vis av en insändare som publicerades i *Dagens Nyheter* 2010, där en 23-årig man beskriver sig själv som socialt begåvad och framåt, men som upplever stora svårigheter gällandes interaktionen med kvinnor:

Problemet är att jag fylls av det största obehag när mitt oskyldiga och enbart vänskapligt menade agerande mot tjejer tolkas som att jag ”raggar”. Jag fylls av ett vidrigt självförakt och ser mig själv som en inkräktare på personens integritet och sexualitet, och den känslan övergår fort i en slags svindel när jag inser att jag alltid

¹²⁶ Nyfiken Vital, ”Kvinnor är lika bra i matematik”, <http://www.nyfikenvital.org/?q=node/2580> (2010-12-01).

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Pär Ström, ”Oh, vilka härliga feministiska citat!”, *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/08/29/oh-vilka-harliga-feministiska-citat/> (2010-11-30.)

måste förbli ensam och på avstånd för att inte känna detta självförakt.

En tjejkompis har vid tillfälle beskrivit mig just så: att jag är socialt begåvad, men att jag alltid tycks hålla mig på avstånd. Och det stämmer. Jag har lärt mig frysa allt intresse för tjejer så att jag aldrig blir intresserad, så att jag inte ska kunna bli en inkräktare eller förövare. Jag tror dock att för stor vikt inte bör läggas vid utgången av min tidigare relation. Jag hade samma attityd även tidigare. Jag tror snarast att det beror på min feministiska uppfostran med tre äldre systrar och en mor, som gjort att jag har ”för” stor respekt för kvinnor, och vägrar att folk ska se mig som en potentiell förövare... [- - -]

Jag vet inte hur jag ska angripa mitt problem. Får bara dumma tankar om att förstöra mitt utseende för att för all framtid slippa risken att bli uppvaktad, men är än så länge för rationell/feg/hoppfull för att göra idéerna till verklighet.¹²⁹

Enligt dejtingkonsulten Marie Hagberg ”vet [svenska män] inte längre hur de ska bete sig, utan tror att de ska uppföra sig som kvinnor får att få en”, och pekar på feminismen som trolig orsak till fenomenet.¹³⁰ Personligen tror jag att Hagberg bara har delvis rätt. Män i dag försöker inte bete sig som kvinnor – däremot försöker de ta avstånd ifrån allt som kan uppfattas som *manligt*, eftersom de sedan barnsben har lärt sig att manlighet är synonymt med ondska.¹³¹ Den monolog karaktären Eric håller i *Ett hål i mitt hjärta*, som jag har resonerat kring i denna uppsats (”Vet du vad det är för likhet mellan alla de som gör de sjukaste och äckligaste sakerna i hela den här världen? [...] Allihopa, varendaste en, är män.”), avslutas just med: ”Förstår du då varför jag inte vill bli en sån?”

Detta fenomen, *män som inte vill vara män*, är en företeelse som med största sannlikhet kommer att fortsätta växa, om demoniseringen får fortlöpa i samma utsträckning som den nu gör. Och att förakta sitt eget kön bör, av naturliga skäl, betraktas som en extrem hälsorisk, och kan mycket väl vara en av de bakomliggande orsakerna till unga mäns dåliga hälsa i dag. Det måste trots allt finnas en orsak till att självmord inte bara är *dubbelt så vanligt* hos pojkar som hos flickor, utan är även *deras vanligaste* dödsorsak.¹³² Cancer, en av vår tids största folksjukdomar, har inte en chans mot pojkarnas avsky för sina egna liv. Men trots att 75 % av alla självmord begås av pojkar (i åldersgruppen 10 till 24 år), går 80 % av slutenvård för självmordshandlingar till flickor.¹³³ (Flickor är överrepresenterade gällandes vårdtillfällen både när det gäller slutenvård och öppenvård.¹³⁴) Jag har skrivit det tidigare, och jag skriver det

¹²⁹ 23-årig student, ”Varför är jag inte lycklig?”, *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/blogg/fragainsidan/2010/06/08/varfor-ar-jag-inte-lycklig-7474> (2010-11-18).

¹³⁰ Ulrika Lidbo, ”Därför är vi så svårflörtade”, *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/wendela/relationer/article7151624.ab> (2010-11-18).

¹³¹ Bloggaren Pelle Billing resonerar på ett liknande sätt angående både insändaren i *Dagens Nyheter* och Marie Hagbergs tes i blogginlägget ”Mäns sexualitet i feminismens rike”, <http://www.pellebilling.se/2010/06/mans-sexualitet-i-feminismens-rike/> (2011-01-01).

¹³² Nathalie Nilsson, ”Självmord, vanligaste dödsorsaken bland unga män”, *Salutis*, <http://webnews.textalk.com/salutis/sjalvmord-vanligaste-dodsorsaken-bland-unga-man> (2010-12-18).

¹³³ Magnus Johansson, ”Varför begår pojkar ca 75% av alla självmord bland ungdomar?”, *Second Opinion*, http://www.second-opinion.se/so/view/284?pagerid=likedsolimitlisting_&pagerpage=2 (2010-12-18).

¹³⁴ Ibid.

igen: Det förefaller sannerligen som om det svenska samhällets enträgna strävan efter att peka ut de få männen på toppen har gjort det totalt oförmöget att identifiera resten av männen på botten. För om ingen reagerar över pojkarnas hälsa nu, när de redan begår två tredjedelar av alla självmord – hur långt måste då pojkarna gå för att någon skall reagera över huvud taget? Vilken gräns måste de spränga? Och när de väl har sprängt den gränsen, kommer man då att tolka det som det rop på hjälp det faktiskt är, eller bara som ett ytterligare bevis på pojkarnas stökiga natur? För i dag vet vi att symptomen för depression skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Där flickor tenderar att bli mer introverta (och exempelvis skada sig själva), tenderar pojkar att agera precis tvärtom: De ger sig på sin omgivning (vandaliserar, startar bråk, et cetera).¹³⁵ Detta är ingalunda en hemlighet, och därmed borde vissa pojkars ”stökighet” betraktas för vad det är: Ett rop på hjälp. I stället kretsar diskursen om de stökiga pojkarna kring hur mycket de förstör för flickor. (Ett exempel i mängden är Hanne Kjöllers artikel *Jämställdhet: Återinför flickskolan* i *Dagens Nyheter*, vari Kjöllers skriver: ”På samma sätt som musik- eller matematikbegåvade har specialskolor för att inte hållas tillbaka av mindre begåvade klasskamrater, borde väl flickor kunna få en specialskola för att slippa hållas tillbaka av mindre begåvade och mer störande pojkar.”¹³⁶)

Vad deprimerade pojkar får lära sig i dag är alltså inte att de *har* ett problem, utan att de *är* ett problem. Frågan man då måste ställa sig är därmed: Är det alls särskilt märkligt att pojkar leder med så skrämmande siffror i självmordsstatistiken?

10. Avslutande kommentar

Jag väljer härmed att avsluta denna uppsats med ett citat som har gnagt i mitt medvetande under hela skrivandeprocessen:

We will not know the full effect of all this misandry for many years ... In the meantime, one thing is certain: attacking the identity of any group of human beings per se is an extremely dangerous experiment.¹³⁷

¹³⁵ Magnus Johansson, ”Varför begår pojkar ca 75 % av alla självmord?” (2010-12-20).

¹³⁶ Hanne Kjöllers, ”Jämställdhet: Återinför flickskolan”, *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/ledare/signerat/jamstallldhet-aterinfor-flickskolan-1.1207876> (2010-12-20).

¹³⁷ Jim Macnamara, ”Men in the media: The manufacture of contempt”, <http://www.archipelagopress.com/images/ResearchPapers/Men%20in%20Media%20Paper.pdf> (2010-12-18), s. 22 f.

11. Käll- och litteraturförteckning

Tryckt material

- Bordwell, David, Thompson, Kristin, *Film art: An Introduction*, 8. ed., McGraw Hill, Boston [Mass.], 2008.
- Ekman, Karin, Hermele, Vanja, Westerlund, Ulrika (red.), *Hjärnsläpp: Bang om biologism*, Bang förl., Stockholm, 2002.
- Furhammar, Leif, *Filmen i Sverige: en historia i tio kapitel och en fortsättning*, 3., [rev. och utök.] uppl. Stockholm: Dialogos i samarbete med Svenska filminstitutet (2003).
- Hedling, Olof, "Om 'Lilja 4-ever' - en svensk film", i *Från eden till damavdelningen: Studier om kvinnan i litteraturen: En vänbok till Christina Sjöblad*, Lund: Absalon 2004, s. 323-334.
- Hoff Sommers, Christina, *The War Against Boys: How Misguided Feminism is Harming Our Young Men*, Simon & Schuster, New York, N.Y., 2000.
- Jäckel, Anne, *European film industries*, BFI, London, 2003.
- Kulick, Don, "400 000 perversa svenskar", i *Queersverige*, Natur och Kultur, Stockholm, 2005, s. 72-108.
- Larsson, Mariah, "Om kön, sexualitet och moral i *Ett hål i mitt hjärta*", i *Solskenslandet: Svensk film på 2000-talet*, Atlantis: Stockholm, 2006, s. 245-266.
- Larsson, Mariah, "'Vem behöver den här yttrandefriheten?' Om filmcensur och rörliga bilders farlighet", i *Goda sanningar*, Nordic Academic Press, s. 155-182.
- Ulmanen, Petra, *(S)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, Stockholm: Atlas, 1998.

Otryckt material

- ActionAid, "ActionAids arbetsområden", <http://www.actionaid.se/omraden/> (2011-01-06).
- Adlibris, "En riktig våldtäktsman : en bok om samhällets syn på våldtäkt", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9100106372&r=1> (2010-11-22).
- Adlibris, "Flickan och skulden : en bok om samhällets syn på våldtäkt", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9100103519&r=1> (2010-11-22).
- Adlibris, "Fällda för sexövergrepp : om rättsfall i Sverige", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9153434730> (2010-12-05).
- Adlibris, "Ge aldrig upp!", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9172321172> (2010-11-24).
- Adlibris, "När mardrömmen blev sann", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9197795151> (2010-11-24).
- Adlibris, "Vi som aldrig sa hora", <http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9146216723> (2011-01-01).
- Aftonbladet, "Julafton för bokslukare", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article8297492.ab> (2010-12-22).
- Andén, Axel, "Sajt som förvanskar mediasidor polisanmäld", <http://www.medievarlden.se/nyheter/2010/03/sajt-som-forvanskar-mediasidor-polisanmald> (2010-11-22).
- Andersson, Birgitta, "Rädslans rum: Trygghetens rum – ett forskningsprojekt om kvinnors vistelse i trafikrummet", Lunds universitet, VINNOVA, 2001.
- Ballar av stål*, Kanal 5, 2009-03-23.

Billing, Pelle, "Blandad kompott", <http://www.pellebilling.se/2010/12/blandad-kompott/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Fler pojkar än flickor säljer sex", <http://www.pellebilling.se/2009/09/fler-pojkar-an-flickor-saljer-sex/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Gärningsmannen är en kvinna", <http://www.pellebilling.se/2010/01/garningsmannen-ar-en-kvinna/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Medicin, alkohol och makt", <http://www.pellebilling.se/2009/11/medicin-alkohol-och-makt/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Mäns förhöjda dödlighet", <http://www.pellebilling.se/2010/04/mans-forhojda-dodlighet/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Mäns sexualitet i feminismens rike", <http://www.pellebilling.se/2010/06/mans-sexualitet-i-feminismens-rike/> (2010-12-31).

Billing, Pelle, "Ny studie: Kvinnor får lägre straff", <http://www.pellebilling.se/2010/05/ny-studie-kvinnor-far-lagre-straff/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Pojkars 'antipluggkultur'", <http://www.pellebilling.se/2010/04/pojgars-antipluggkultur/> (2010-12-10).

Billing, Pelle, "Statistik till minpappa.nu", <http://www.pellebilling.se/2009/12/statistik-till-minpappanu/> (2010-12-10).

Boksidan, "Fittstim", <http://www.boksidan.net/bok.asp?bokid=1287> (2010-11-08).

Brottsoffermyndigheten, <http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1852> (2010-10-04).

BTJ Förlag, "Omklassificering av Gömda", <http://corp.btj.se/public/templates/btjblog.aspx?postid=69> (2010-11-29).

Claeson, Elise, "Genu(s)teoretikerna har lärt sig maktens arrogans", *Svensk Tidskrift*, http://www.svensktidskrift.se/2004-3/2004-3-27_29.html (2010-12-28).

Dahlström, Fredrik, "Massiv kritik mot NCK:s ledning", *UppsalaTidningen*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HgS9NUTCJUsJ:direktpress.drumedar.net/sv/uppsalati dningen/Aktuellt/nyheter/Kritik-mot-NKC/+%22kritik+mot+nkc%22&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se> (2010-12-15).

Dahlström, Fredrik, "Obekvämlig rapport förbjöds att spridas", *Uppsalatidningen*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HgS9NUTCJUsJ:direktpress.drumedar.net/sv/uppsalati dningen/Aktuellt/nyheter/Kritik-mot-NKC/+%22kritik+mot+nkc%22&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se> (2011-01-12).

Danielsson, Louise, *Våld i nära relationer: om mäns och kvinnors våld mot varandra*, Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Examensarbete, Göteborg, 2006.

Dia Psalma, *Gryningstid*, Birdnest, 1994.

Ehrenberg, Johan, "Alla män ansvarar för våldtäkterna", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/debatt/article179555.ab> (2010-12-21).

Eriksson, Håkan, "Jämställdhetspolitik utmanar demokratiska värden", *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/artikel/2010/08/26/j-mst-ldhetspolitik-utmanar-demokratiska-v-rden> (2010-12-01).

Genderrorism, "Löneskillnaderna är i princip obefintliga!", <http://genderrorism.blogspot.com/2009/12/loneskillnaderna-ar-i-princip.html> (2010-12-10).

Gideon Sörman, Ville, "Daniel Fridell är relativt nära sanningen", *MovieZine*,
<http://www.moviezine.se/film/sag-att-du-alskar-mig> (2010-11-29).

Ginner, Viktor, "Hon tog rånaren som sin sexslav", *Aftonbladet*,
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article4914811.ab> (2010-12-15).

Gustafsson, Markus, Harne, Andreas, "Kvinnor köper sextjänster av unga män",
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/9909/13/prost.html> (2011-01-01).

Hallberg, Margareta, Hermansson, Jörgen, "Granskning av professor Eva Lundgrens forskning i enlighet med Uppsala Universitets regler avseende förfarandet vid anklagelse om vetenskaplig ohederlighet",
http://dibbuk.se/arkiv/Granskarnas_rapport.pdf (2010-10-05).

HELSINGFORS TT-FNB, "Finska flickor slår oftare än pojkar", *Svenska Dagbladet*,
http://www.svd.se/nyheter/utrikes/finska-flickor-slar-oftare-an-pojkar_3382735.svd (2010-12-29).

100 höjdare, "Pattmannen", Kanal 5, 2008-05-12.

Janson, Malena, "Gastkramande om nutiden", *Svenska Dagbladet*,
http://www.svd.se/kulturnoje/film/gastkramande-om-nutiden_23477.svd (2010-10-04).

Janzon, Eva, "Ställde inte upp på könsmaktsordningen – sparkades som pappagrupsledare", *Världen Idag*,
http://www.varldenidag.se/index.php?option=com_content&task=view&id=7168&Itemid=98 (2010-11-25).

Johansson, Magnus, "Varför begår pojkar ca 75% av alla självmord bland ungdomar?", *Second Opinion*,
http://www.second-opinion.se/so/view/284?pagerid=likesolimitlisting_&pagerpage=2 (2010-12-18).

Kjöller, Hanne, "Jämställdhet: Återinför flickskolan", *Dagens Nyheter*,
<http://www.dn.se/ledare/signerat/jamstallldhet-aterinfor-flickskolan-1.1207876> (2010-12-20).

Kvinnofridsportalen, "Lag om ändring i brottsbalken, utfärdat 4 juni 1998",
http://www.kvinnofrid.se/sidor/sd_prjkrankning.html (2010-11-21).

Könskriget, SVT, sändes 2005-05-15 respektive 2005-05-22.

Lerner, Thomas, "Kvinnovåld mot män tystas ner", *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/insidan/kvinnovald-mot-man-tystas-ner-1.322735> (2010-10-04).

Lidbo, Ulrika, "Därför är vi så svårflörtade", *Aftonbladet*,
<http://www.aftonbladet.se/wendela/relationer/article7151624.ab> (2010-11-18).

Lindblad, Helena, "Darling", *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/kultur-noje/filmrecensioner/darling-1.443062> (2010-11-24).

Loke, "Schysta killens sång", *Undergroundvisans härförare*, <http://www.lokeloke.se/sangerna.php> (2010-12-05).

Lundgren, Eva (red.), *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*, Brottsoffermyndigheten, Umeå, 2001, <http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Slagen%20dam.pdf> (2010-10-01).

Lundgren, Eva, "Stieg Larsson hade inte kunnat skriva om Lisbeth Salander i dag", *Newsmill*,
<http://www.newsmill.se/node/4458> (2010-11-16).

Lundquist, Hanna, "Tidningssajter förvanskas till rasistiska budskap", *Journalisten*,
<http://www.journalisten.se/artikel/22609/tidningssajter-foervanskas-till-rasistiska-budskap> (2010-11-22).

Macnamara, Jim, "Men in the media: The manufacture of contempt",
<http://www.archipelagopress.com/images/ResearchPapers/Men%20in%20Media%20Paper.pdf> (2010-12-18).

Magnusson, Lisa, "De ensamma mammorna är som Anna Ankas onda tvilling", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/debatt/kronikorer/lisamagnusson/article5831396.ab> (2010-11-13).

Magnusson, Lisa, "Kultur?", <http://blogg.aftonbladet.se/lisamagnusson/2010/01/kultur> (2010-12-05).

Malmström, Mark, "Inga män på Nordnets ekonomikurser", *Dagens Industri*, http://di.se/Templates/Public/Pages/ArticlePrint.aspx?pl=219727__ArticlePageProvider (2010-12-01).

Marklund, Annika, "De visste inte om de skulle svimma eller applådera", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/sofismode/article5225621.ab> (2010-11-08).

Marklund, Liza, "Liza Marklund: Zenia-domen är vansinne", *Expressen*, <http://www.expressen.se/kronikorer/lizamarklund/1.1050736/liza-marklund-zenia-domen-ar-vansinne> (2011-01-06).

Matte Matik, "Att tysta en kritiker med hjälp av upphovsrätt", <http://mattematiksblogg.blogspot.com/2010/03/att-tysta-en-kritiker-med-hjalp-av.html> (2010-12-05).

Modernista, "SCUM Manifest", <http://www.modernista.se/shop/shopexd.asp?id=1716> (2010-11-30).

Möller, Valdemar, *Det brutna kontraktet: Om den missförstådda genren dokumentärromanen och vad som sker när kontraktet mellan författare och läsare upphävs*, Karlstads universitet, Karlstad, 2009.

Nilsson, Gabriella, *Könsmakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*, Institutionen för kulturvetenskaper, Diss. Lund: Univ., 2009, Lund, <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=12588&postid=1468591> (2010-09-15).

Nilsson, Nathalie, "Själv mord, vanligaste dödsorsaken bland unga män", *Salutis*, <http://webnews.textalk.com/salutis/sjalvmord-vanligaste-dodsorsaken-bland-unga-man> (2010-12-18).

Norberg, Peter, "Sjuka mansideal fick börserna att krascha", *Expressen*, <http://www.expressen.se/debatt/1.1319656/sjuka-mansideal-fick-borserna-att-krascha> (2011-01-12).

Nycander, Maria, "Pojkars och flickors betyg: En statistisk undersökning", Uppsala universitet, Institutionen för lärarutbildning, 2006.

Nyfiken Vital, "Kvinnor är lika bra i matematik", <http://www.nyfikenvital.org/?q=node/2580> (2010-12-01).

Oh the Irony!, "Pelle Billing ger utmärkt intervju", <http://sarcasmorama.blogspot.com/2010/04/pelle-billing-ger-utmarkt-intervju.html> (2010-12-10).

Olsson, Fredrik, "Chefredaktör sparkades efter förtalskampanj", *Dagens Juridik*, <http://www.dagensjuridik.se/2009/12/chefredaktor-sparkades-efter-fortalskampanj> (2010-12-02).

Palm, Veronica, "Motion 2004/05:K258 Pornografi som hinder för verklig jämställdhet", Sveriges Riksdag, http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&doktyp=mot&rm=2004/05&bet=K258&dok_id=GS02K258 (2010-12-15).

Palmberg, Camilla, Wasén, Heidi, *Slagen man: fyra former av mansmisshandel*, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, Examensarbete: påbyggnadskurs i sociologi, Stockholm, 2003.

Percan, Tonchi, "Liza Marklund bluffar om kammarrättens andemening", *Newsmill*, <http://www.newsmill.se/node/4195%23comment-196620> (2010-11-29).

Rayman, Sanna, "Feministisk folkbildning för högersinnade", *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/feministisk-folkbildning-for-hogersinnade_2596949.svd (2011-01-06).

Regeringskansliet, "Regeringens proposition 1997/98:55", <http://www.regeringen.se/content/1/c4/22/66/5406e038.pdf> (2010-11-21).

RFSU, *Sex i Sverige*, <http://www.rfsu.se/sv/Sex--relationer/Sex-i-Sverige/> (2010-10-08).

Rothstein, Bo, "Männen diskrimineras av urartad feminism", *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/debatt/mannen-diskrimineras-av-urartad-feminism-1.620959> (2010-11-22).

Rönn, Cina, "Räddad – av nya Kvinnofridslagen", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9807/16/lag.html> (2010-12-01).

Sidenbladh, Erik, "Fler pojkar än flickor säljer sex", *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fler-pojkar-an-flickor-saljer-sex_435659.svd (2010-12-10).

SingleStar, "Barnporrazia på 12 orter - 20 av 23 gripna är kvinnor", *Flashback*, <https://www.flashback.org/sp26287343> (2010-12-05).

Ström, Pär, "Mansfria kvällar har blivit oerhört populära", *Genusnytt*, <https://genusnytt.wordpress.com/2009/10/04/mansfria-kvallar-har-blivit-oerhort-populara/> (2011-01-06).

Ström, Pär, "Män utestängs från universitetskurser", *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/08/man-utestangs-fran-universitetskurser/> (2010-11-20).

Ström, Pär, "Oh, vilka härliga feministiska citat!", *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/08/29/oh-vilka-harliga-feministiska-citat/> (2010-11-30).

Ström, Pär, "Pelle Billings hyss retar upp feminister", *Genusnytt*, <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/22/pelle-billings-hyss-retar-upp-feminister/> (2010-12-28).

Ström, Pär, "Regeringen accepterar kvinnors våld mot män", <http://genusnytt.wordpress.com/2010/04/17/regeringen-accepterar-kvinnors-vald-mot-man/> (2010-12-10).

Ström, Pär, "Tommy stämde staten – och vann!", <http://genusnytt.wordpress.com/2010/11/10/genustrakasserad-man-stamde-staten-och-vann/> (2011-01-04).

Sundsten, Petter, "Underligt att inte fler kvinnor hatar män", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article288055.ab> (2010-12-05).

Svenska Dagbladet, "Lyckad tonårsskildring", *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/kulturnoje/film/lyckad-tonarsskildring_23984.svd (2010-10-06).

Svensson, Per, "Vad för slags bok är 'Gömda'?", *Sydsvenskan*, <http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article406479/Vad-for-slags-bok-ar-quotGomdaquot.html> (2010-10-29).

Svensson, Ylwa, "Jag låg helt paralyserad", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nojesbladet/article3967703.ab> (2011-01-04).

Sveriges radio, "Kvinnogym blir allt vanligare", <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=128&artikel=1568895> (2010-12-01).

Tagesson, Eric, "SSU:s hatiska attack", *Aftonbladet*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article386946.ab> (2011-01-01).

23-årig student, "Varför är jag inte lycklig?", *Dagens Nyheter*, <http://www.dn.se/blogg/fragainsidan/2010/06/08/varfor-ar-jag-inte-lycklig-7474> (2010-11-18).

TV3 Play, *Kvinnors hemliga liv: Möt kvinnorna från helvetet*, <http://www.tv3play.se/play/237096/?autostart=true> (2010-11-24).

Uppsala universitet, "Granskning av forskning kring mäns våld mot kvinnor inledd", <http://info.uu.se/press.nsf/pm/granskning.av.id562.html>, (2010-10-05).

Ursäkta röran (vi bygger om), "Tärningsspelaren", TV4, 2002-04-21.

Vronkan, ”Det är INTE okej att våldta en rånare!!”, <http://jvil.blogg.se/2009/april/det-ar-inte-okej-att-valdta-en-ranare.html> (2010-12-15).

Wetterberg, Tomas, ”Vill man ha jämställdhet?: Slutrapport för projekt Män och jämställdhet”, Regeringskansliet, Stockholm, 2002.

Åhlfeldt, Emanuel, ”Den vanliga mannens förnekelse”, *ETC*, <http://www.etc.se/artikel/9648/den-vanliga-mannens-foernekelse/> (2010-11-09).

Filmer

A Clockwork Orange, Warner Bros. Pictures, England (med flera), 1971, Stanley Kubrick.

Adam & Eva, Svensk Filmindustri (SF) (med flera), Sverige, 1997, Måns Herngren, Hannes Holm.

Apocalypse, Icon Entertainment International (med flera), USA, 2006, Mel Gibson.

Ett hål i mitt hjärta, Memfis Film (med flera), Sverige, 2004, Lukas Moodysson.

Farsan, Film i Väst (med flera), Sverige, 2010, Josef Fares.

Fjorton suger, Sonet Film AB (med flera), Sverige, 2004, Filippa Freijd, Martin Jern, Emil Larsson, Henrik Norrthon.

Fucking Åmål, Memfis Film (med flera), Sverige, 1998, Lukas Moodysson.

Glädjekällan, SVT Drama (med flera), Sverige, 1993, Richard Hobert.

Hata Göteborg, Lillhonga Film & Teater, Sverige, 2007, Robert Lillhonga.

Hip hip hora!, Filmlance International AB (med flera), Sverige, 2004, Teresa Fabik.

Jägarna, FilmTeknik (med flera), Sverige, 1996, Kjell Sundvall.

Lilja 4-ever, Memfis Film (med flera), Sverige, 2002, Lukas Moodysson.

Linas kvällsbok, Svensk Filmindustri (SF), Sverige, 2007, Hella Joof.

Memento, Newmarket Capital Group (med flera), USA, 2000, Christopher Nolan.

Min store tjocke far, Mefistofilm A/S (med flera), Sverige, 1992, Kjell-Åke Andersson.

Män som hatar kvinnor, Nordisk Film (med flera), Sverige, Danmark, Tyskland, 2009, Niels Arden Oplev.

Morfars resa, Svenska Filminstitutet (SFI) (med flera), Sverige, 1993, Staffan Lamm.

När mörkret faller, Sonet Film AB (med flera), Sverige, 2006, Anders Nilsson.

Once Were Warriors, Communicado Productions (med flera), New Zealand, 1994, Lee Tamahori.

Pulp Fiction, A Band Apart (med flera), USA, 1994, Quentin Tarantino.

Sin City, Dimension Films (med flera), USA, 2005, Frank Miller, Robert Rodriguez, Quentin Tarantino.

Säg att du älskar mig, Noble Produktion, Sverige, 2006, Daniel Fridell.

Vinterviken, Svenska Filminstitutet (SFI) (med flera), Sverige, 1996, Harald Hamrell.

Änglagård, Memfis Film (med flera), Sverige, 1992, Colin Nutley.